

სანდრო კეპა

ს მ ტ ნ ე
(1 2 4 7 8)

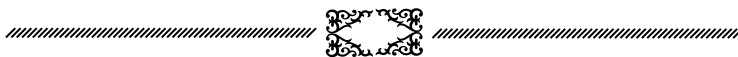
თბილისი
2009

რედაქტორისაბან

ცოტნე დადიანის მამული შვილური თავდადების შესახებ ყველას სმენია. სამწუხაროდ, ყველამ როდი იცის, როგორ ისტორიულ გარემოში ცხოვრობდა, რა ვითარებაში ჩაიდინა გმირობა, რამ განაპირობა ქართველთა შეთქმულება, რა ედო საფუძვლად მათ ერთობას, რამ აიძულა მტერი წასულიყო დათმობაზე, როგორ დასრულდა ყოველივე და სხვა.

ნაშრომი ზოგიერთი ხარვეზის გამოსწორებას და თავად ფაქტებისადმი ინტერესის განახლებას ისახავს მიზნად. დღევანდელია ამ აუცილებლობას მოკლებული არაა.

არც ის იმედია საფუძველს მოკლებული, რომ საზოგადოებრივ ინტერესთა გაეცნობა ამ პატარა წიგნს.

რედაქტორი და გამომცემელი

იულიან ტოლიაშვილი

დამკაბადონებელ-დიზაინერი

კობა ჯგეროიძე

კომპიუტერული უზრუნველყოფა

მანან ბიჭოშვილისა

კონტასტაჰი

უმთა კუპრი

უნდა განგაშის დაფრეკოთ ზარი, როცა ერთობას
უნდება ბზარი,
გულებში დაჰქრის ეჭვების ქარი, როცა გონებას
ზაფრავს თავზარი.
უმეფობაა. უმეკრები არ ჩანს და თუ გაგრძელდა ეს
საკმაო ხანს
დაგემსგავსებით ბერბიჭს და ცგედანს, დაგემონებით
მონღოლების ხანს,
დრო გვაქვს, დამპყრობნი რატომ ვითმინოთ, მუდმივად თავი
რად დაგვიცინოთ
მიწას გართხმულნი ზეცას ვწუნობდეთ, საყვედურებით
სხვისკენ ვიცქიროთ.

სარბის თმოგველი

შენ, ერისთავო ჰერეთისაო, ლაღად მოგიდის სიტყვა ღვთისაო,
შენი შაირის მიჯნური ვამბობ, ბრძნულ ნათქვამებს
უმეკრებისაო.
რომ გაგინდია ბერის სამოსი, სიბერეს მაინც ვერ გაექცევი
აღარც მენა ვარ შუბის მომქნევი, არც შენ სირბილით
მტრების დამწევი,

ჩვენ მხოლოდ აწრი ვაუწყოთ დარბაზს, გველოდებიან
დიდებულები
მკლავმაგრები და შეუბოვარნი, მიმსგლელნი, როგორც
მშიერი მგლები.

შოთა კუპრი

სარგის თმოგველო, კაცო, არ გველო, მუდამ მხნე,
„ენადაუშრომელო“,
ფილოსოფოსო და მეცნიერო, შაირთა გრძელთა ლამაზად
მთქმელო
თუ ამირანი მოსე ხონელმა, აბდულ-მესია აქო შაგთელმა,
ისტორიანი დილარ-გეთისა ზეცას ასწიე სარგის თმოგველმა.
ეს ყველამ ვიცით, ამიტომ ხშირად შენი ქილიკი დასათმენია,
როგორც მელექსე, ძმად მიმაჩნისარ, შაირში მძიმე
წონა შენია,
მაგრამ ახლა ხომ სადარდებელი, ლექსი კი არა, ქვეყნის
ბედი
ასაკი რაა, შველას მოითხოვს, ვინც თვითეულის შემოქმედია,
ქვეყნის მნათობი¹ რა ჩაესვენა, მუდმივად ჩემთვის ამას
ვფიქრობდი:
ის თუ წაფიდა, ვის ვემსახურო, ჩვენთა მფარველად სხვას
ვერა ვცნობდი,
ამიტომ იყო, არა ასაკი, ბერად გულისთქმა მეზიდებოდა,
ზედაც სიბერე ემატებოდა, ერიდან წასვლაც მეზარებოდა,

---

1. ქვეყნის მნათობი — თამარ მეფე

მაგრამ მას შემდეგ რაც რუსუდანმა¹ ძმასაც უგანა,
ქვეყანაც დასცა,
მოსაკრებელი ვერ მოიკრიბა, სწავთა ამაგი ხარჯა და გასცა,
ვიფიქრე, წახდა ქვეყნად ყოველი, უკეთესს აღარც სწავლე
მოველი,
უშეცრებაა გამეფებული, ვერაგობის და მტრობის მქსოველი
შეგდგები ბერად, წმინდა ადგილებს მოგინახულებ
და მოგილოცებ.
სადაც მნათობი იჯდა მიჯნურად, იქ გზაარეულს
რატომ ვაკოცებ,
შენ კარგად იცი, ეგარსლანს განდე რუსთავზე
ზრუნვა, მეურვეობა,
მაგრამ რადგანაც დაგვიდგა უამი, რატომ დაგაკლო
მამულს მცდელობა?

სარბის თმოგველი

დრო—უამი გადის, საშველი არ ჩანს, შენი წილხვედრიც
მისცეს ეგარსლანს.
დუმანიაო, უთქვამთ მონღოლებს, ბაკურცხელი არ
დაგვიგდებს განს.
ჰერეთ-კახეთი და კამბეჩანი შემოუერთეს, ბატონად დასვეს,
ცხენი მოწველეს, ძროხა ეგონათ, ახალ მეუფეს უქეს და ასვეს.

---

1. რუსუდანი — თამარ მეფისა და დავით სოსლანის ასული, მიფობდა ლაშა-გიორგის გარდაცვალების შემდეგ.

ვარამ გაგელი, ვინც შამქორს იჯდა, სახელოვანი მეფის
სარდალი,
ქვემო ქართლს მისცეს დუშანის თავად, რათა ყველაზე
ექირის თვალი.
მესამე დუშანს შანშე მხარგრძელი, სომხურ თემების გახდა
მოთავე,
ადრეც მეფისგან აღზეგებული და არც ჰყოლია ვინმე მოდავე
გრიგოლ სურამელს, ზვიად ერისთავს, რაც ეკუთვნოდა
არქვეს დუშანი,
შიდა ქართლს რატომ უცვალეს სახე, მისვლება ყველა,
თუ აქვს გუშანი.
მოელ ჯაფახეთში გამრეკელ-თორელს ახლა უწოდეს
დუშანის თავი,
მესხეთი მისცეს ციხისჯვრელ—ჯაყელს და ჩამოაგდეს მათ
შორის ზავი.
იმერის მხარე, სადაც მონღოლი არცა ყოფილა,
არც რა უნახავს
სხვათა ნათქვამით ორ დუშნად დაჰყვეს და ჩააბარეს ორ
დიდ უნახავს —
მთის მხარე მისცეს რაჭის ერისთავს და დანარჩენი დადიანს
ცოტნეს.
ნიკოფსიდიან შორაბანამდე ყველა ბილიკის და ციხის მცოდნეს.
თითო დუშანი ათი ათას კაცს ომში დაახმარს
მონღოლთა ხანებს,
დაისჯებიან დუშნის თავები გამოცხადებას ვინც დაახანებს,

ალამუთს უნდათ საომრად წასვლა, იმათთან ყოფნა
ჩვენი ვალია.
ქაჯეთის ციხეს ჩვენ შევასკდებით, მოგება მათი მოსაგალია.

შოთა რუპრი

ვოცო, ვგარსლან ბაკურციხელი, უზადოდ იტყვის
ომში ფიცხელი,
მეცნიერობას არაფრად აგდებს, ახლებურ აზრებს
ურჩევნის ძველი,
მაგრამ არ ნიშნავს მტრებს თუ მეგობრობს, ქართველებისთვის
გამხდარა მტერი,
სალოცავია მისთვის სამშობლო, საფიცარია მშობელი ერი.
ეს მან მაცნობა და გამაფრთხილა, რომ ჩვენზე ადრე,
ჩვენი მცდელობა
მონღოლებისთვის გამხდარა ცხადი. ზოგის ღალატი
და უზრდელობა
ხვალ შეიძლება, შემოგვიბრუნდეს. ყარაყორუმში,
სად ზის ყაენი,
სადაც იცვლება მრავალთა დღენი, ხვალ შეიძლება,
მოლაყბე ენით
წელში გავტყნოთ სამშობლო ჩვენი, ათასგვარ გრძნობით
ცრემლის დამდენი
და ჩვენ რა გვისხნის სირცხვილისაგან, თუ არ გამოჩნდა
სიქველის მჩენი?

ვეარსლან მითხრა, პლანო კარბინი, ჩუმად გებულობს
მონღოლთა აზრებს
შემდეგ კი ცდილობს გაგვაგებინოს, სწვა ამგვარ საქმეს
გინ მოიაზრებს?
პლანო კარბინი უცხოელია, მას მონღოლური
არ აქვს თვისება
ქრისტიანების შველას ეცდება, ურჯულოთ რატომ
შეეთვისება,
თვითონაც თურმე ქრისტეს ლოცულობს, წამოსულია
შორეულ მხრიდან
თათარ-მონღოლთა მოქცევას ცდილობს, ტყუილად
რატომ გადავა გზიდან,
ეს მან გვაცნობა, თურმე მონღოლებს უკვე სცოდნიათ
ჩვენი განზრახვა,
რადგან გაყვირით შეუსვენებლად, რასაც სჭირდება
გულში დამარხვა
მისგან ფარულად ამბებს გებულობს, ვითომ ორგული
ბაკურცხელი,
მაგრამ როდესაც მისჭირდა საქმე, პირველმა მანვე
მოიღო ხელი.
დუმნის თავია, რატომ ვიკვირდეს, მონღოლებისთვის
ჩვენზე მეტს ფასობს
სამშობლოსათვის თავდადებული, იმავე მონღოლებს
სატყუარს ასობს.

სარბის თმობველი

შოთა კუპარო, ღმერთის სადარო, შენი ნათქვამით
უნდა ვიხარო,
მაგრამ შეშინის, კაცი დიდგულა რომელიც ფიქრობს ჩემთან
ვინ ხარო,
რომელს უჯერის შანშე ბატონი, ვინც მანდატურთა უხუცესია,
ვარამ გაგელი, ბევრი სხვა ვინმე ერის კაცია თუ ხუცესია,
რომელიც ფიქრობს, უმეფობის ხანს, ეგებ, მეფობას დაუფლებს,
ხვალ მეტს მოითხოვს, გათამამდება თუ ჩვენ მივეცი
ამის უფლება.

შოთა კუპარი

მეც მიფიქრია ბევრი ამაზე, გონების ძაფი ბევრჯერ დაგვაზე
და ვერ მივსულვარ შედეგის აზრზე, როგორ დავდექით
დედლობის გზაზე,
ეს როგორ მოხდა, ქვეყანა წახდა, ორგულთა ნატვრა
ერთბაშად ახდა,
ვის ვბატონობდით, შიშის ზარს ვცემდით, მათი სათელი
ქვეყანა გახდა,
ვისია ბრალი, დაგვევსო თვალი, წაგვერთვა ნება, სიმხნე
და ძალი
ხეცაში მფრენი ქვესკნელს ჩავეცი, ვიქცით მონად
და შესაბრალი

თან უნდობლობამ დაგვრია ხელი, ამოტივტივდა
თვისება ძველი,
სადაც აზრების მედგა სასახლე, უნდა დავიდგა
ნადგლის საბძელი.

სარბის თმობველი

თავი და თავი უბედურების, ქართველთა გვემის,
ქვეყნის დაცემის
ისევ ჩვენშია ჩაგუბებული, ვინც ვართ აღმზრდელნი
ამდენ გამცემის.
მასსოვს, შენ თვითონ წინ აღუდექი. ყუთლუ-არსლანმა¹
როცა გვიგანა,
იწყო მოწვევა დარბაზის ერთა, მეფეთ ქილიკი და მიმოტანა,
მაშინ შენ იყავ მნათობის გვერდით, გამდგრებსაც
იქვე სიტყვას აწევდი.
იქით და აქეთ მყოფებს მოძღვრავდი, ამდენს, არ ვიცო,
როგორ აწევდი.
ხვამაქ ცოქალი², დედა რატისა, ვინაც ერისთავთ—ერისთავია,
შენს აზრებს თესდა, შენით არკვევდა, ვინ კეთილია
და ვინ ავია.

---

1. ყუთლუ-არსლანი — საქართველოში პარლამენტარიზმის იდეის მოთავე, ოპოზიციონერთა ლიდერი.

2. ხვამაქ ცოქალი-დიდებული მანდილოსანი, დაბირი-სპირებულითა შუმავალი, თამარ დედოფლის ერთგული მრჩეველი.

მზის მოფინება, დიდს და პატარას, შენივე რჩევით გაუნაწილეს
ლექსად გარდაჰქმენ მოსახდენელი, ამას ვერაგინ

გახდის საცილეს.

შენით დადგინდა, რომ „თანადგომით და ერთნებობით“

დიდებულების

მეფემ განსაჯოს გადასაწყვეტი, მოგვცეს უფლება

დარბაზში წლების.

ამ ამბის შემდეგ გავიდა ხანი, მაგრამ არ დაშრა

ორგულთა ჯანი,

გიორგი რუსი¹ გეგუთს ამეფეს, არ გამიგია ღალატი მგვანი.

ცხისჯვრელ-ჯაყელს, ვარდან დადიანს რა ჰქონდათ

მეფის საგინებელი? —

კლარჯელი, შავშელებს შეუთანახმდნენ, სამცხეს და

ოდრხეს უწვდინეს ხელი.

რომელ ერთს მოგყვე. შენ აგერ მითხარ, ჩვენი

განზრახვა გამჟღავნებულა,

არ დაიღია მეტის მსურველი, ღალატიანი კაცი დიდგულა,

მაგრამ რადგანაც ევარსლანს იცაფ გეცოდინება, რასაც აკეთებ,

ჩვენი შეკრება თუ არ შედგება, შედეგებს რითი გამოაკეთებ?

უოთა კუპრი

გრძელი სიცოცხლე ფიქრის სკივრს ვუჯექი, ბეგრი განგსაჯე

იქით და აქით

---

1. გიორგი რუსი-იური ბოგოლუუნსკი, თამარ მეფის პირველი ქმარი

ბეგრჯერ მოგვსვლია, ისე არ არის, როგორც ვადიდეთ
და როგორც ვაქეთ
ჩვენგან სხვაობით, თამარ მნათობი, სხვაგვარ ფიქრობდა,
ასევე სჯიდა,
არვის ეგონა, სხვათა მოთხოვნით ყუბასარს მკაცრად
რომ არ დასჯიდა.
უნდა გახსოვდეს, ის და აფრიდონ,¹ როგორ შეიტკბო
და დაიფარა,
თუმც მემურნენი არ ისვენებდნენ და აბეზლებდნენ
მათ წარა-მარა
და მაინც შეცდა. ისიც კი შეცდა, როცა შვილები
მტრულად არ ზარდა,
ლაშა-გიორგი რინდებს² დაუთმო და რა მოვიძვეთ
სიავის გარდა?
არც რუსუდანი ზარდა უნაკლო, დედის ფერებით იყო თავნება,
ძმისაც კი შურდა, მეტოქეობდა, არ აბრკოლებდა
მშობლების ნება,
სანამ მნათობი წინ მიგვიძლოდა, შვილთ თავნებობა
იყო წვრილმანი,
როცა დაგვეტოვა, აღვივსე სევდით, სადარდელები
დაგვიდგა ხანი:

---

1. ყუბასარი და აფრიდონი — XIII. მიწურულს დიდ-
მოსელეები, ჩამოქვეითებულნი დიდებულთა მოთხოვნით.

2. რინდები-ქეიფისა და დროსტარების მოყვარულები,
თავისუფლად მოაზროვნენი.

ლაშა მეფობდა და არ მეფობდა, უფრო ღვინობდა,
მხიარულობდა,
ქვეყნის საფიქრალს არა ფიქრობდა, შიშს ვერ ხედავდა
და ვერა გრძობდა
თათრებთან მარცხმაც ვერ გააფხზილა, მტრის გარიდება
ძლევა ეგონა —
სიძვა, სიძლერა, განცხრომის მეტი, სხვა ვერაფერი გამოეგონა,
ხარჭის ნაშობი დატოვა მეფედ, მეურვედ მისცა და უძღებელი
„აღსდგნენ ბოროტნი უღიადგნნი“, ერს მიემატა სადარდებელი.
მაშინ ვიფიქრე, ჩემზე უმეტეს, მეფე უღირსთა
სიტყვას უჯერის,
კეთილად მორთეს საძინებელი, სადაც ყოველი თავისას მღერის.
რა მაქვს საერთო ასეთთა დასთან, ვინც ვერ თავსდება
ძმასთან და დასთან?
მე დამიფარავს და მიპატიებს, თუმც ახლო ვიყავ
იმათ დედასთან?
მაგრამ როდესაც სამშობლოს უჭირს, თუ შეგვიძლია
მშობელის შველა,
პირადი უნდა გადავდოთ გვერდზე, ერთი დროშის
ქვეშ შევერთდეთ ყველა.

სარგის თმოგველი

არ დამიძალავს ეჭვით რაც ვიცა, ევარსლანს ბეფრი აქ არ
ენდობა,

კაცი თუ ცოდვას მონანიებს, მკვლელსაც ეთქმება
მაშინ შენდობა.
ვინც, დარბაზი ორად იყოფა, ასე დაგვრემდა ჩვენ
ბოლო ხანი:
ლაშას მეფობამ მისცა სათავე, ქერს აფარებდა ზედ
რუსუდან.
შენ როცა მეტყვი,-სარგის ხომ გახსოვს, ამას შენ მეტყვი,
შოთა კუპარი,
ჩვენ რა გვაქვს ამ მხრივ შესახსენები, ერთად გაგავლეთ
ცხოვრებას ზღვარი,
მეც შეგახსენებ, ჯალალედინი როცა მიაღვა ადარბადაგანს
ვინ იფიქრებდა რუსუდან მეფე, გვიგანებდა და
დაგვიგდებდა განს?
ათაბაგ მხარგრძელს მოხუც ივანეს, მონაზუნად მზად
მყოფს მისცა სარდლობა,
თვითონ ქუთათისს გადაიხვეწა, ჯარი არ ლოცა, არ
თქვა მადლობა.
ივანე იყო დვინის მეფობელი, მის ძმისწულ შანშეს
ეპყრა ანისი,
ეგალებოდით მამულის დაცვა, მათ კი დაუთმეს
მომხდურს გარნისი.
სწორედ გარნისთან შენიგოდა ბრძოლა, თითქმის
იძლიერ ხვარაზმელები,
წინ მიიწევდნენ ახალციხელნი და მიჰყვებოდნენ
მათ თორელები.

ბრძოლის სასწორი გადმოიხარა, შალვა ჰკაფავდა
ახალციხელი,
მიჰყოდა და გზას იკაფავდა, როგორც ფარაში
შესული მგელი.
მხარგრძელმა როცა შორით იხილა, შურით აღივსო,
გუილთ იწყინა,
შალვას მაშველი არ მიახმარა და გადახარა
მტრებისკენ პინა.
შალვას შურობით გაწირა საქმე, იმ მარცხის შედეგს
ჩვენ ახლაც ვხედავთ,
უნდობლები და გაუტანელნი, ერთიანობას შიშით
ვერ ვხედავთ.
ივანე მხარგრძელს, ღალატისათვის, უფალმა მძიმე
მისცა სასჯელი —
თავის გატეხა ურჩევნის ვაჟკაცს, არ შეელახოს
ოდონდ სახელი.

შოთა კუპერი

ერთ უნდობლობას მოსდევს მეორე და მერე ბევრი
გაიმეორებს,
მამულის შვილთა ღალატის ამბავს მხარგრძელთა
გვარი ვერ მოიშორებს.
შალვა ეწამა სამშობლოსათვის, იგი ივანემ სულმდაბლად
გასცა.
მხარგრძელთა ღვაწლი დასაფასები, ტალახში სვარა,
აკნობა, დასცა,

დაატრიალა სიკვდილის კეგრი, ხოცა ვინც ნახა მიუსაფარი,
ის სპარსელებიც, ვისი წყალობით, ქალაქის შიგნით შექოადწია,
ძარცვა და ტანჯა, უტირა ყოფა, ვის უღალატეს,

მათ დააწია

„ყოველ აფხაზეთს“ მყოფი რუსუდან, ქუთათის მჯდომი
გეგმებს აწყობდა,

სხვათა საფიქრალს არა ფიქრობდა, იმას ცდილობდა,
მისთვის რა სჯობდა.

ტანტის მემკვიდრე, ძმისწული დავით, მისსა საწადელს
ხელს შეუშლიდა,

ტანტს მოითხოვდა, გამეფებული მოღალატეებს
მწარედ დასჯიდა,

მიტომ მაშიდამ მცირეწლოვანი დავითის მოკვლა
რომ განიზრახა,

საუკეთესო და უმტკივნეული გამოსავალი ასეთი ნახა —
ძმისწული სულთან ყიასდინს მისცა, ვითომ დროებით,
როგორც სტუმარი,

სიძე იყო და იმედი ჰქონდა, ის განდებოდა სიავის ფარი.
როცა ძმისწული ასტუმრა სიძეს და მთიშორა

ტანტის მოცილე,

დარჩა მემკვიდრედ, სამეფო კარზე არაგინ იყო მისი მოწილე.
მაშინ სუთი წლის თავისი შვილი აფხაზეთს მეფედ აკურნებინა,
ძმისწულს წაართვა, თავისას მისცა და შენ გაიგე,

ვინ არის ვინა?

ის დალოცვილი დედას ბაძავდა, მნათობზე მეტად
თავი მოჰქონდა,

ქვეყნის საშველის ძიების ნაცვლად, მეფობანობის თამაში
ჰქონდა.

შოთა კუპრი

სარგის, შენა თქვი ჩემი სათქმელი, ფიქრებს აჰხადე
სიტყვის სარქველი,
არეულ ერში ველარ გაარკვევ, ვინ არის მგელი, ვინ
არის ქველი,
მიტომ გირჩიე ბაკურცხელი, შენ თუ გვონია გარედან ჭრელი,
დაუკვირდები, გაგიკვირდება, ასე ფიცხელი სხვა არ
გვყავს მცველი.
გლეს თუ დიდებულს, ნახვსა და გარდსა, მზე თუ
თანაბრად მოეფინება,
უღირსის ნაცვლად ყოფნას ცდილობდეს — ეგარსლანისგან
ნუ გეწყინება.
მით უფრო, ახლა — უმეფობაა, ერი გმინავს და არ ჰყავს
პატრონი,
ერთი წავიდა, მეორე არ ჩანს, გაურკვევლობის დაგვიდგა
დრონი.

სარგის თმობველი

ცუდი პატრონი მტერს რით ჯობია, ცუდ შემნახველი
ქურდს გაამრავლებს.
რა ბედენაა ჩემი თუ სხვისა თუ კი გამძარცვავს,
დამივსებს თვალებს?

ჩვენ რუსუდანმა მოგვიღო ბოლო, ჯალალ ედ დინიც
მონღოლმა ცვალა,
ძმისწულს არ ვიტყვი, სამშობლო, ერი, მწარედ გაწირა,
შიგლს ანაცვალა.
მისი ბრძანებით დაწვეს თბილისი, ქალაქის დაწვეით
მტერს მიენმარა,
თვითონ ქუთათისს გამოკეტილი, რჩევებს გვაძლევდა,
თან წარა-მარა
შანშუ, ვინც იყო მანდატურთ თავი, გადაინგეწა აჭარის მხარეს,
ამირსპასალარ ავაგ მხარგრძელი, კაენის ციხის
რეკავდა ზარებს.
ყველამ მოძებნა სორო სამაღი, თავდახსნის ნახეს
ვითომ წამაღი,
ცუდი პატრონი მტერს რით ჯობია, ერში ერთგულებს
დაუგეს თვალი.

შოთა რუპრი

მე არ მინდოდა, შენ გამახსენე, ყოველი ქცევა გადამდებია,
ღნინში მალული, ჭირში მუღაზნდება, კაცის ბუნება
გულს ნადებია.
ყველამ იცოდა, რომ მონღოლები ფიცს პატივს სცემენ,
ტყუილს კი არა,
მტყუანს, მეკობრეს, „მბორგველებს“ კლავენ სამაგალითოდ
და შესაზარად.

აგაგ მხარგრძელი მიენდო ფიცით, ბრძოლას არჩია კერას
დარჩენა,
ერთგული გახდა, ვისაც ებრძოდა, აგინა ბედი, დღე და გაჩენა.
შანშემ მიბაძა აგავს მალევე, მსახურის ფარჩით შეცვალა ძაძა,
შემდეგ ვარაძმა ზაქარიასძემ და ასე, მბაძველს
ბევრმა მიბაძა:
ჩორმაღანს, ბინუს, ჩაღატ, იოსურს, მონღოლთ ნონებს
ეახლა ყველა,
მხოლოდ მესხები შეაკვდნენ მომხდურთ, ვერაგინ შეძლო
იმათი შეველა.
სარგის ბატონო, თუმც იძულებით, შენც ხომ ფიცით ხარ
მათთან შეკრული,
როგორღა გინდა, სიტყვას გადხვიდე და ჩაიხინო საქმე
ბედკრული?

სარგის თმოგველი

შენ მართალი ხარ, დიდებულს ყველას ფიცი გვაქვს
მონღოლთ ერთგულებაზე,
მაგრამ თუ არის ქვეყნად სხვაობა ვინ როგორ მღერის და
როგორ ხმაზე,
მაშინ არ გვინდა დიდი ფიცილი, ის არის მტერი, ის კია
შვილი,
უფალი ბოლოს იმას დაგვითვლის, ვის რამდენი აქვს
კაცობის წველილი.
მე დაბადებით თუ ვარ ქართველი, დაგაბადებულვარ
მისივე მცველი.

იმდენს ვიბროძლებ, სანამ მაქვს სული, სანამ სატყეგარს
მისწვდება ხელი.
სამშობლო, განა, მხოლოდ სიტყვაა, ბუნდოვანი და
ამოუხსნელი,
სუნთქვაა მწველი, ჩქარი და ნელი და მონატრება
უკანასკნელი.
ჩვენამდე რამდენს მისთვის უთქვია, სხვისთვის უცნობი
გულის სათქმელი,
რამდენმა მისთვის გაწირა თავი და დაიხურა გულის
სარკმელი.
ყოველი კუთვნილ სამშობლოს ფიცავს, ისე ვერც ხვდება
ვინ და რას იცავს,
ზოგს გაუგებენ ღრმად გადანახულს, ზოგს ზოგიერთი
უწომოდ კიცხავს.
ცოცხალი კაცი ქვას ენთქება, ზოგს უმისოდაც შეხვდება ქება,
ზოგის აწრდილი გადაკარგული, ბოლოს
ძეგლივით აღიმართება.
რა არის ფასი ამ ცხოვრებისა, ვერვინ გაარკვევს ვინ აქვს ვისა,
სათქმელი მუდამ მომავალს ვანდოთ, მას ვინც მისვდება
ფასს წარსულისა.
ეს რატომ ვითხარ და რატომ გკადრე, არ გააკეთო
დასკვნები ადრე,
დაუკვირდი და დაადე ფასი, შენი და სხვისი ისე შეადრე,
როცა მონღოლებს მივეცი ფიცი, განა, სურვილით და
ჩემი ნებით,

სიტყვა სიტყვაა და გაფრინდება, მხოლოდ სამშობლოს
გეგუთენი გზნებით.
მიტომ არ მიჭირს სიტყვის გატენა, სიტყვის, რომელსაც
შენ არქვი ფიცი,
შენ არ გითქვია, მე კი შეგფიცი, რა როგორ იყო
მე კარგად ფიცი.
ქართველად შობა უკვე ფიცი, ქართვლის მიწისთვის
მტკიცედ ნათქვამი,
დანარჩენს უნდა ისე მოერგო, როგორც მოვა ხანი და ჟამი.
ფიცი, არა გაქვს ფიცი ნათქვამი, შენს უნებურად ხომ მაინც
სტუმრობ,
რაკი ჩაღატა მონღოლი არი, არას მოისმენ და
არცა ხუმრობ?

შოთა რუხრი

სარგის, მტკიცეულ საკითხს შეეხე, როცა თავს ზევით
ღონე არ არის,
კაცი აკეთებ გაუკეთებელს, სულში ირევა ტკბილი და მწარი.
რა დამაგიწყებს, რუსუდან მეფემ, ჯგუფი შეგაკრიფა
დიდებულების —
შანზე, ავაგი, ვარამი და მე, უფლება მოგვცა
მემკვიდრის ხლებს.
უნდოდა დავით რუსუდანის ძე მონღოლებს ეცნოთ მეფედ
და მამად,

შვილის გულისთვის გაგვწირა ყველა, მოციქულებად
გვაქცია ამაღ.
გულს არ ეწადა მოციქულობა, დავით ღაშას ძის
ვიყავ ერთგული,
გერ ვემსახურე გინაც შვილისთვის, შავ ბედს ჩააგდო
ღვიძლი ძმისწული.

სარბის თმობველი

მე მაშინ ბინო ნონთან ვიყავ, ქართველთა
ჯართ ვეხმარებოდი,
ყიასდინ სულთანს უნდა შევებოდიო, მძიმე
ომისთვის ვემზადებოდი.
ყიასდინ, სიძე რუსუდამ მეფის, მისი ასული თამარის ქმარი
დავით ღაშას ძის მფარველად ქმნილი, სიდედრის სამტრო
გზაზე დამდგარი,
მონღოლებს ღიად ემტერებოდა, მათგან მუდმივად ნიფათისა
გრძნობდა
ცინე-კოშკებში გამაგრებული, ნონებს თავის მეფედ
არ ცნობდა.
ყიასდინს დიდი იმედი ჰქონდა, ჯარს მოუძლოდა
ორი სარდალი:
ბირველი იყო დარდან აფხაზი, შარვაშისა ძე, აფხაზთა თვალი
და ფარადაგლა, დიდი თორელის, ახალციხელი
შალგას მემკვიდრე.

მტერმა მამული აგვიწიოკა, კერია წვა და ამოაქოთა,
სამშობლო ჩვენი, ღვთით კურთხეული, შეგელას მოითხოვს
შვილების ხელით,
ჩვენ კი უმეფოდ დარჩენილები, მხარში დადგომას ვისგან
მოგველით?

შენ კარგად გითქვამს, ნაძრახ სიცოცხლეს, სჯობნის
სიცოცხლე სახელიანი,
მოვითათბიროთ, გავერთიანდეთ, დღე გაგუთენოთ მამულს
მზიანი.

**(შედიან ციხე-დარბაზში სადაც შეყრილან: გრიგოლ
სურამელი — ქართლის ერისთავთ-ერისთავი,
ვარამ გაგელი-შანქორის მფლობელი, ეგ არსლან
ბაკურციხელი, ყვარყვარე ციხისჯვრელი-ჯაყელი,
თორელ-გამრეკელი, ცოტნე დადიანი, რაჭის
ერისთავი, შანშე მხარგრძელი, თორღაი პანკელი,
ბედიანი, გრიგოლ სურამელის ვაჟი ბეგაი, იმერ-ამერი
დიდებულები.)**

ბრიბოლ სურამელი

მობრძანდნენ, ვისაც ასე ველოდით, ვის მხარდაჭერას
ყოველთვის ვგრძნობდით,
ვისი აზრები გზას გვინათებდა, ვის ნათქვამს სხვებში
ვარჩევდით, ვცნობდით,
მართალია, მზე ნესვსა და ვარდსა მუდამ თანაბრად მოეფინება,
სხვისი სახელი ჩემსას ჩრდილაგდეს, თუ ნათელია,
რად მკვყინება?

ჩემსავით ბევრი ყოფილა ქვეყნად, დაკარგულია მათი ხსენება,
მაგრამ ვარსკვლავად ვინც ამობრწყინდა, გონიდან

ადარ ჩაესვენება.

მეამაყება, დარბაზობაზე არ დაგგკლებია ერის რჩეული.
ვინ რას დაგვაკლებს, როცა ერთ მუშტად შეკრული არის

ყველა ერთგული.

ამიტომ ვთხოვდი დუმიანის თაყვებს, რა იმედია იმათ მხარეში,
დარბაზს აცნობონ და ამის მერე არ ავურიოთ

ტკბილი მწარეში.

ბირუთვნელად ვთქვათ, ვინ რასა ფიქრობს, როგორ ესაზგვით
ქვეყნის საშველი,

მტრის ძლევა მხოლოდ იმის ხვედრია, ვის სატევარზე

უდია ხელი.

პარამ ბაბელი

თავზევით ძალა არა ყოფილა და არც იქნება არსებობაში,
რამდენიც უნდა იბრძოლოს კაცმა, ავიდეს მთაში, ჩაეშვას

ზღვაში,

მაგრამ ბრძოლასაც თავი ანებოს, ხომ ცოცხლად მძორად
გარდაიქმნება?

ბრძოლა ყოფილა ჩვენი მიზანი, შედეგიც ბრძოლის ძალის
იქნება.

ჩვენთან მობრძანდა ბრძენებშიც ბრძენი, ათასჯერ მეტი,

რაც მე შევძელი,

გობროდი ნძალით, იბროდა ენით, ყველგან მაჯობა, რისიც
ვარ შქმელი.
შოთა კუბარი, სწორუბოვარი და მასთან ერთად სარგის
თმოგველი:
კაცნი სამშობლოს შეწირულები, მისი მიწისთვის
მებროდ-მლოცველნი.
რაკი ასეა, მე შეგთხოვთ ყველას, მამული ელის
შვილთაგან შეგელას,
საქმე დავაწყით შეხმატკბილებით, თავს ნუ დაგზოგავთ,
დავიწყებთ ხველას.
პირველად ვთხოვდი ევარსლან ბატონს, გვითხრას, თუ
იცის რამე ახალი,
განგსაჯოთ წვრილად და გადავწყვიტოთ, არ გაგინიოთ
თავში სახალი.

ევარსლან ბაქურცინელი

ერისთავებო, დიდებულებო, დიდი ნდობისთვის ვარ
მადლობელი,
ვისაც აქ ვხედავთ, ყველას ერთივით, ქვეყნის სამშველად
უწვდია ხელი.
ვიდრე გადავწყვეტო, როგორ მოვიქცეთ, ჯერ უნდა
მტკიცე გვქონდეს პირობა,
თუ მშობელს უჭირს, გამოადგები, თავის გაწირვა
არის გპირობა,

მაგრამ თუ არ დირს, გაცლა სჯობია, შოთას უთქვია,
კაცთა წესია,
ქართველებისთვის თავის დადება წინაპართაგან დანათესია.
თქვენ ყვალამ უწყით, დუმანის თავი ვარ ხანებისგან დაფასებული,
არ მენდობიან და არც ვენდობი, ვითომ ვმეგობრობ,
ვითომ ერთგული
იმათგან ვიცი, რაც ადრე მითქვამს, განდგომის აზრი
გაუგონიათ,
როგორ ვაპირებთ, რა შეგვიძლია, როგორც სასწორზე,
აუწონიათ,
სხვა დროს გირჩევდით კვლავ მოთმინებას, თუმიცა მტერია,
ავყვეთ მის ნებას,
მაგრამ ალამუთს¹ საომრად წასვლა, ვიცი, მოგვიტანს
უფრო დიდ ვნებას.

მორელ-გამრეკელი

ქაჯთა ციხისკენ ჩვენი ლაშქრობა არ ახალია, შარშანაც
ვცადეთ,
მონღოლი იდგა და გვიყურებდა, როგორი ბრძოლა
გადავინადეთ

---

1. ალამუთი-ასასინების (მულიდების) ორდენის ციხე-სიმაგრე სპარსეთში, რომლის აღებას მონღოლებმა მრავალი წელი მოანდომეს. ქართველები იძულებით მონაწილეობდნენ ალამუთის აღებაში. „ვეფხისტყაოსანში“ ალამუთი ქაჯეთის ციხეა

და ავიღებდით, ალბათ, სიმაგრეს, რომ არ ჩაეკლათ
კაცური ნდობა,
გაუცუდდება ყველა იმედი, მტრის დაბირებას ვინც მიენდობა.

მარამ ბაბქლი

თქმა ადვილია, მაგრამ რაც იყო, ცუდ სიზმარივით
მომავონდება.
ხან ვიტყვი ჩემთვის, ბედისწერაა, გულმართალს დასდევს
უფლის ხელდება,
ვინც იქ არ იყო, უნდა იცოდეს, როგორი არის მონღოლთ
ბუნება,
სიძართლე უყვართ, სიტყვისა სჯერათ, ცვალებადი აქვთ
სწაფად გუნება.
თუ აიშაღნენ — აირევიან, ტყუილს და მართალს ვერ
გაარჩევენ,
ფეხებით ცხენებს გამოაბამენ, ალაღ-მართალ კაცს შუა გახევენ,
შარშან ალაამუთს ვყავდით ქართველნი, ციხის ალყაში
ვესმარებოდით,
მოვალეობას, რაც ჩვენ გვეკისრა, ვასრულებდით და
ხიფათს ვერ ვგრძნობდით.
ერთ დილას ატყდა დიდი ხმაური: ნოინი მოკლეს,
ჩაღათა მოკლეს,
ჩვენი წუხილი არად ჩააგდეს, ყური არ უგდეს სამძიძარს
მოკლეს,

ბოლოს დაასკვნეს: ქართველთა გადრა, მონღოლთა
ჯარებში სხვა არ ენია,
სხვა ვინ იზავდა უგვანო საქმეს? — იფიცონ, მტერი მაინც
მტერია.
აღყა დაგვარტყეს, ჩვენც მოგეშზადეთ, თუძცა ვიყავით
რიცხვით მცირენი,
ათჯერ მეტს ადრე გავისტუმრებდით, დაგველეოდა
ვიდრემდე დღენი.

თორელ გამრკპელი

სადაც ავს ვიტყვით, კარგიც შევაქით, ჩარმაღან ნონის
ეს არ ეჯერა.
სხვებს უმტკიცებდა, არა სწევია ქართველს მიბარვით
ხანჯლის სიმღერა,
ყურს ვინ უგდებდა? — ვნებააშლილებს, ნონის რჩევაც
აღარ ესმოდათ,
წაღმას უკუღმა ატრიალებდნენ, ჩვენი შეხედვაც
ლახვრად ესმოდათ.

მარამ ბაბელი

არ დამაცადე, მე სხვას გამბობდი, სხვისი კაცობის აქ ვარ
მთხრობელი,
გრიგოლ სურამელს ვეთაყვანები, ცბიერ-თორგულთა არის
მემობელი.

ეს მან გგორჩია, როცა იხილა მონღოლთა ალყა როგორ
გვერტყმოდა,
ხმალი არ გვეძრო, თავდაცვის მიზნით, იქით ჩვენგანი
არვის დასწმოდა.
ჩვენ ცოტანი ვართ, თავს ვერ დავადწევთ, უაზროდ
ყველა დაგიღუპებით,
ამით სამშობლოს ვერას შევმატებთ, საწადელს
ვერას დავეუფლებით,
მაგრამ თუ ვეტყვით, ვართ მინდობილი და სამართლისა
იმათი გვჯერა,
ორ-სამ მოთავეს ვაგვაძტყუნებენ, ჩვენი იქნება ეს ბედისწერა,
სანაცვლოდ სხვები გადარჩებიან, ჩვენ გამო ვალში
არ დარჩებიან,
შურს იძიებენ, სისხლს აიღებენ მოგვიგონებენ ადრე თუ გვიან.
ვიყავით ასე საგონებელში, მტერს მინდობილი, დაზაფრულები,
ვისი გულისთვის, რისი გულისთვის ხელში გვეჭირა
ჩვენივე სულები
და, ალბათ, კიდევ სისხლს ვავიღებდით, მოთავეები
თავსაც დავდებდით,
გრიგოლის რჩევა იყო უნაკლო, შეწირულები ბრალს არა
ვდებდით,
ვინ რა იცოდა, ვინ რას ელოდა, უცებ გარედან
ხსნა მოვიდოდა,
ჩაღების მხრიდან გამოჩნდა ლანდი, ვინაც იდუმალ აზრით
იწოდა.

მე მოვალ ჩადათ, — ეს დაიძახა, სპარსულად იყო
მისი ნათქვამი, —
მუღიდი ვარ და კაცის კვლა ვიცი, მიპარვით ჩარტყმის
არა ვარ ხამი.
გაოცებული, გაცოფებული, მონდოლთა რაზმი ჩალებს
ქბგეთა,
სურდათ, გაგეგოთ, ეს როგორ შეძლო ან ვისი იყო
მკვლელის შეკვეთა.
მაშინ გადაფრჩით, მე ასე მჯერა, ვრიოლის
აზრმა გადაგვარჩინა,
ახლაც მის გვერდით ვიქნები მტკიცედ, უფალმა ღონე
თუ შემარჩინა.

ბრიბოლ სურამელი

აზრს ყველა იტყვის, მიტომ ვთათბირობთ და შევაჯამოთ
ყველას აზრები,
გაგანდობთ სათქმელს გულის სატარებს, ფუჭი ლაყბობით
რატომ დავმწერები?
პირველ ყოვლისა, უნდა შევთანხმდეთ, იყოს უკლებლივ
ყველას პირობა:
თუ ვინმე გვეკითხავს დარბაზის გარეთ, რას იხილაგდა
ჩვენი ყრილობა,
პასუხი გვექონდეს ერთი ყალიბის, ერთ აზრზე ვიდგეთ,
არ დავიშალოთ,

არ ვუღალატოთ კაცურად ნათქვამს, თავის ხსნის აზრით
არ გადაგძალოთ.

ცოტნი ღაღიანი

აქ არის ყველა დუმანის თავი, ვისაც მონღოლმა დაგვიდო ზავი,
ვის დაგვევალა ქვეყნის გაძლოლა და გვეკისრება
გაფსარჯოთ მკლავი.
ჯარის შეკრება ჩვენი ვალია, ხარკის აკრეფა,
სოფლის მიხედვა,
მონღოლებსთვის გუნდრუკის კმევა, ერთგულად შრომა,
ერთგულად ჭედვა.
ჩვენც შევიკრიბეთ, რათა განვსაჯოთ როგორ სჯობია
საქმის დაწყება,
როდის აგკრიფოთ ასაკრებელი, როგორ დაგრაზმოთ
ერთგულთა წყება.
უნდა გიცოდეთ, რა ხდება ჰერეთს, რა ხდება ქართლში,
რა ხდება მთაში,
ისე არ მონდეს, თქვენ ემსახურეთ, მე შორით მყოფი
ჩამოგრჩეთ გზაში.
ალამუთს წასვლა ჩვენია ვალი, როდის გვიხმობენ,
რა შეგვწვეს ძალი,
წინასწარ უნდა შევათანახმოთ, რომ ავირიდოთ შარი და ბრალი
აი, ამიტომ შევიყარენით, განვსაჯოთ წვრილად, ერთგულთა
ენით,

რით ვემსახუროთ მონღოლებს უკეთ, მიმოსვლა გვქონდეს
იმათთან ღხენით,
ჩემი აზრია, ასე დაგხანოთ, ასედაც დაფოქვათ და ვიმეოროთ.
სხვაგვარად არას დაგვიჯერებენ, თავი რად გავცეთ
და ავიმძოროთ.
თქვენ თქვენი ბრძანეთ და გადავწყვიტოთ, რომ ერთი
გვქონდეს სიტყვა და ფიცი,
ბოლოს არ დაგვრჩეს სასაყვრდურო, შენ ის რატომ თქვი,
მე ასე ფიცი.

მზარსლან ბაქურცინელი

ჩვენ ბევრი რამე გვაერთიანებს, ბევრი გვაქვს საქმე, ბევრი მიზეზი,
თავის მართლების ბევრი მიდგომა, მაგრამ რომლისკენ
ავიღოთ გეზი?
ვთქვათ, უმეფობა გზა-კვალს გვიკარგავს, არავინ არის
საქმის მოთავე,
ჩემი არ იცით, თქვენი არ ფიცი, ყველა ცალკე ვართ
სხვების მოდავე,
ჰოდა, ვიძიებთ დაფით ლაშას ძე, ვინ იცის, კიდევ არის
ცოცხალი?
რუსუდანის ძე დაფითიც გაქრა, წლობით არ ფიცით
იმისი კვალი.
ჩვენ შევიკრიბეთ, რათა განგსაჯოთ, საერთო აზრი
ვთხოვოთ ნოინებს,

ვინ გვიწინამძღვრებს, ვინ გადაგვარჩენს სულთან ყიასდინს
და მის ოინებს.
დაგვიჯერებენ? აბა, ვინ იცის? ჩვენ არ ვენდობით, არც
გვენდობიან,
შემოგვეწერებიან, კი ვერ დაგვსჯიან, ისეც
უნდობლად დაგვზავდებიან.

შოთა კუპრი

მართალს ღაღადებს ბაკურციხელი, მიზეზის პოვნა
არ არის ძნელი,
მზერას და სმენას თუ აქვს საზღვარი, ენით სათქმელი
უფროა ვრცელი.
ორმა თქვა, დასვა ორი საკითხი, ღრმა ფიქრებიდან ამონაკითხი,
განცლით საგსება საარყე ქვაბი და სურვილებით საგსება კითხი.
ჩვენი შენვედრა არ უბრალოა, ვის ეადვილოს, ის საბრალოა.
ორივე აზრი უნდა განგსაჯოთ, განსჯა ფიქრების ლეწვის
კალოა.
ცოტნეს მივმართავ, მომწონს ნათქვამი, მონღოლებს იცნობ,
არა ხარ ხამი,
მაგრამ შორსა ხარ გადახვეწილი, თუ გაგვიხსენებ უამი
და უამი,
ვევბ, შორიდან უკეთა ჩანდეს, ჩვენი შეკრება რას უნდა ჭვავდეს,
რომ ჩვენი საქმე არ ვაზარალოთ, მტერი რაც უფრო
მეტად გაავდეს,

ეგარსლანს ვეტყვი, შენ თქვი მიზეზი, მაგრამ მოგვეცი
საგალი გეზი,
ყიასდინს სულთანს უნდა ვეახლოთ, თუმც სიდედრისგან
არის ნაქეზი.
ეგებ, აცოცხლა დაგით ღაშას ძე, ეგებ, არ მოკლა და
დაიფარა,
ცხე აკმარა უცოდველ ყმაწვილს, უმანკო სისხლი
კი არ დაღვარა.
თუ ეს ასეა, უნდა ვიცოდეთ, უნდა ვეცადოთ მის გამოსწასა,
მეფის შვილია, მეფედ მივიდეთ, გვიჯობს უჯიშო ჯიშის
წვეგნასა.

პარამ ბაბელი

შოთას ნათქვამი მისაღებია, ცოტნე დადიანს აუბა მხარი.
ჩვენი სათქმელი ერთად გვაუწყეს, შეკრულებია, არა აქვს
ბზარი.
მაშინ შევეიცოთ, რომ ერთ აზრზე ვართ, ერთი გვექნება
ყველა სათქმელი,
როცა მოითხოვს ჩვენგან მამული, თავის დადება არაა
ძნელი.
ფიცავ, აქ ნათქვამს არ გადავიდე, რაც უნდა მერგოს
ტანჯვა-წამება.
მეორე აზრიც მისაღებია, უმეფოდ ყოფნა მეც მენამება.

მზარსლან ბაპურცინელი

მეფის არ ყოლით დაქაქულეები, ცალ-ცალკე დავდევთ
ნოინებს კვალში,
ძლიერს ძლიერის აქვს ანგარიში, სუსტს კი სხვა სუსტი არ
მოსდის თვალში.
როდესაც მეფე წინ მიგვიძღვოდა, ერთად ვიყავით და
ძლიერები,
ახლა მოვსუსტდით და ძლიერის წინ ძალაუნებრად
მოვხარეთ მხრები.
მეფეთ სისუსტემ, მნათობის შემდეგ, ჩენც დაგვასუსტა,
დაგვცა თავზარი,
ჩვენ სინაუქეს და სიაძაყეს თანდათანობით გაუჩნდა ბზარი,
რუსუდან მეფემ როცა გვიგანა, დაგვანარისხა
ერთგულ-ორგულად,
ლინთ-იმერეთი თავისად იცნო, ამერთ მოგვებყრო
ვერაგ-თხრულად.
ჩვენ ვერ შევძელით ერთიანობით გვეჩვენებინა გზა-გასაგალი,
დამნაშავე ვართ ქვეყნის წინაშე, გვადევს მამულის უღევი
ვალი.
ეგება, ახლა მაინც ვიკაცოთ, რაც იყო ცუდი, ყველა ვიკმართო,
გაკერთიანდეთ, ძლიერის ნებით, მონურად თავი აღარ
დავხაროთ,
აქ ბრძნულად ითქვა, ცოტნეს, დადიანს, მიზეზი
კარგად შეურჩევია:

აუწონია, გაუზომია, ფიქრის აკვანი დაურწვევია.
რაც უნდა მოხდეს, ვინც უნდა გვეკითხოს, ხარკის შეკრება
იყოს მიზეზი,
ასეთი იყოს ჩვენი პირობა და მოქმედების საჯალი გეზი.
რაც შეეხება მეფობის საკითხს, აქ ჩვენი აზრი გაყოფილია:
გაურკვევლობა არის მიზეზი, ახლა რა ხდება, რა ყოფილია.
ლაშა-გიორგიმ თავს იდო ცოდვა, რომ დაარღვია მეფეთა
წესი,
გორგასლიანთა, დავითიანთა დასცა ამაგი და დანათესი.
სულცხონებული ისე მეფობდა, თითქოს არ ჰქონდა მეფეთა
ჯიში
და რუსუდანი იმის კვალს მიჰყვა, მეფე შეიქმნა ჩვენთვის
საშიში.
ერთმა უგვართ ქალის ნაშობი და მეორემ კი ტოდრილის
შვილი
მემკვიდრედ მოგვცეს და დაგვამცირეს, გვიღირს სამეფოდ
ასეთი წყვილი?

ბრიბოლ სურამელი

ბაკურციხელი, დუმანის თავი, რასაც უმიზნებს, ის არ გამოგა,
მართალი არის მხოლოდ ერთი მხრივ, არა სჭირდება
ხლართვა და ქსოვა,
დავით სოსლანი თუმცა გმირობდა, მაინც არ ჰგავდა
ბაგრატიონებს,

მისი შვილებიც პატივს ვერ სცემდნენ, ვერც თანატოლებს
და ვერც მსცოვანებს.

მათი შვილები მამათ ჯიშისა, შვილი ხომ მამის გვარზე
თიქმება,

ბაგრატოვანებს ქცევით მიჰგვანან? ბუზი ფუტკარად
გარდაიქმნება?

ეგებ, მოვძებნოთ მამათა ხაზი თუ ვინმე დარჩა დავითიანი,
აღმაშენებლის სისხლი უდუღდეს, აზრი ჰქონდეს და
სიტყვა ფრთიანი.

ხედავთ! აზრები როგორ გაიყო, შოთა ერთს იტყვის, მე
კი მეორეს,
ცოტნეს რომ ჰკითხოთ, რუსუდანის ძე დაგითის სახელს
გაიმეორებს.

ცოტნე ღაღიანი

ერისთაობა დიდია ვალი, უნდა გეჭიროს მამულზე თვალი,
ერისთაგების ერისთაობა უფრო მძიმეა ამოსავალი,
ამიტომ არის თავაზით ვისმენ, ძველნი რას გვიჩვენებ
ახალ თაობას.

თქვენი აზრებით უნდა ვარჩევდე ერთგულების და
ორგულთ რაობას,

ბაკურცინელმა იმერთა შვილებს სიტყვა გვესროლა
სასაყვედურო,

ერთგულებისთვის რომ ვაგვიცხავენ, როგორ არა თქვა:
— ვაჰ, უმადურო!

აფხაზეთიდან მოდის საშეფო, იმერთან ერთად თქვენაც
აფხაზობთ,
ასეთად ყოფნა გეამაყებათ, რაც გაამაყებთ, იმაზე ბრანობთ,
ჩვენ რომ ბოლომდე დაგრჩით ერთგულნი, ამერმა ამით
რამე წააგო?
ისაა მუდამ პირველი მცგელი, კოშკის კედლები ვინაც ააგო,
სრულად აფხაზეთს გადმოხვეწილი, ქუთათისის
მჯდომი რუსუდან მეფე
მამით კი არა დედით მეფობდა, რამდენიც გინდა,
ლანძღე და ყეფე
არა სოსლანებს, ბაგრატოვანებს ჩვენ ერთგულების
მიგეცით ფიცი,
ვისაც შეგფიცავ, იმას დავიცავ, მე ერთგულება ასეთი ვიცი.

სარბის თმოგველი

ჩვენ შევიკრიბეთ სულ სხვა საქმისთვის და მას ნუ ჩაგშლით
სხვა ამბის ვამო,
ნუ ვეტყვით ერთურთს: „შენ იქითა ხარ, შენ აქეთა ხარ
და ჩემთან წამო“,
ჩვენ საკამათო არ დაგველევა, ამიტომ შეძლეს
ქართველთა ძლევა,
უპირველესი სამშობლო არის, წინაპართაგან რაც ჩვენ გვეძლევა.
მისი გულისთვის დაგთმოთ პირადი, ერისა არის ეს სვაშიადი.
თუ შევიკვრებით დიადი მიზნით, გაგვითენდება დილა დიადი.

კარგ მთქმელს რომ კარგი უნდა გამგები, ასეთი დაგვდექს
სიტყვა განგების,
ჩვენ ჩვენსას ვმდერით, არ გვსურს ვისმინოთ, როგორი
არის სხვისი ჰანგები.
შოთაძა ბრძანა, ბრძენებში ბრძენმა, განა, მტრის შემწემ,
ჩვენებშიც ჩვენმა:
თუკი მიზანი არის მაღალი, არ დაგვაბუროს მშიერი ძღვენმა,
ყოველ საქმეს აქვს თავი და ბოლო, გზას თუ დაადექ,
მიდი ბოლოში.
მცოდნე გაარჩევს ვარდსა და ეკალს, არ აერევა პიტნა
ღოლოში,
შევიკრიბებით, რომ გზას დაგადგეთ, ბოლომდე მისვლა
არის მიზანი.
ძლიერ სამეფოს ფეხზე დადგომა, შოთას ნათქვამი
ბოლოდა ვცანი.

შოთა კუპრი

მე გამივლია ცხოვრების სიგრძე, ავი და კარგი იყო საერთო,
ნუთუ, სხვა მიზანს ვერა სახავდი, შენ, შემოქმედო და
ჩემო ღმერთო?
სიცოცხლე მუდამ მიჩნდა არარად, ერთხელ მოვსულვარ
და ერთხელ წავედი,
მაგრამ სამშობლო სულ სხვა ყოფილა, მისთვის ყოველგვარ
საზღვარს გადავალ

ახალ მთვარის უამს ჯარებით შეგხვდეთ, რკინის ჯვარის
კარს, ადგილი ვიცით.

**(შეპოქვთ წმინდა გიორგის ხატი. შეთქმულნი ფიცს
დებენ)**

ცოტნე ღაღიანი

ჩვენი პირობა ფიცით განმტკიცდა, ახლა გეჭირდება დიდი
ვპირობა,

დიდი გზა გვიდევს და საზრუნავი, რომ გავუწიოთ
მამულს გზირობა.

ვიცი ითქმება: ზური გავტეხთ, კიდევ დაგლოცოთ
ჩვენი მგზავრობა,

არ დავიფიქვით ვისი გორის ვართ, როგორი მოგვდევს
წარმომავლობა.

ამიტომ გთხოვდით, ნუ გეწყინებათ, ძალზე შორი გვაქვს
გზა-გასავალი,

მე და ბედიანს, რაჭის ერისთავს და თუმცა გვრჩება გული
და თვალი,

შეგთანხმდით ადრევე, უნდა ვინქართოთ და სიყვარულით
გემშვიდობებით,

დათქმულ ადგილას მოვალთ ჯარებით, როგორც
გშორდებით, ისე შეგხვდებით.

(მიდის. მისდევენ რაჭის და აფხაზეთის დიდებულები)

ბრიზოლ სურამელი

ყოველ საქმეში ყველაზე ძნელი მუდამ ყოფილა მისი დაწყება.
ერთს რომ მორჩები, მეორე ჩნდება, შემდეგ შემდეგი,

შემდეგთა წყება,

ჩვენ ძირითადზე კიდევ შევთანხმდით, ვიცით ჯარებით

სად შევიყრებით,

რას ვიმოქმედებთ ეს თითქმის ვიცო, სად და რა ხიფათს

გადავეყრებით,

მაგრამ შედეგი რა უნდა იყოს? — ბურუსით არის აზრი

მოცული,

მეფე არა გვეყვას და წინამძღოლი, ვისი იმედით ვართ

აქ მოსული?

ბაკურციხელი მართალს უბნობდა და კუბრის აზრიც გასაგებია,

გაურკვეველობამ ეჭვები იცის, დალატი მათზე ანაგებია.

სამი წელია, რუსუდანის ძე ყაენს ეწვია დასამტკიცებლად.

დიდებულების ნაწილი გაჰყვა გზის გამკვლეველად და

უკან მხლებლად,

მხოლოდ ის ვიცით, ბათო ყაენმა ტკბილად მიიღო და დააფასა.

იქიდან მანგუ ყაენს ეახლა და ჩვენი ცოდნა ვერ წვდება

სხვასა,

ყარაყორუმში იქნებ მიიღეს, იქნებ არ არის უკვე ცოცხალი.

ჩვენ მეფე გგინდა და ხელმძღვანელი, რომ თვითიველზე

ეჭიროს თვალი.

აქ უკვე ითქვა და ვეთანხმები, დაგით ლაშას ძე მოსაძებნია.

უნდა გაგოგოთ, მოკლეს თუ ცოცხლობს, მიგვატოვა თუ
გზა აებნია.
როცა გაგარკვევთ, გვეცოდინება ქვეყნისთვის რა სჯობს,
რა ავირჩიოთ,
არ შეიძლება, გზას ვერ ვხედავდეთ, ხელის ფათურით
გულისთქმას ვსდითო.

მპარსლან ბაქურცინელი

გრიგოლ ბატონო, ბრძენი კაცი ხარ, შენ ჩემი გასთქვი
გულთ სათქმელი,
როცა ვამბობდი უმეფობაზე, განა, ნამუსზე ავიდე ხელი,
სხვა გზა არ არის, მეფის გარეშე ერთიანობას უწდება ბზარი,
მეფის სისუსტემ მოგვიღო ბოლო და უმეფობამ დაგვცა
თავზარი.
ახლა გვჭირდება დიდი სიფრთხილე, რა გქნათ და საქმე
როგორ გაგქედოთ,
რომ ავჯანყდებით, რუსუდანის ძე თუ ცოცხალია, მტერს
როგორ ვენდოთ?
მეორე მხრივ კი — ლაშამ შემკვიდრედ თავისი გაჟი ჩვენ
დაგვიტოვა,
არ მოვიძიოთ, არ გავამეფოთ, ფიცის გატეხა ნომ არ გამოვა?
საფიქრალია ძალზე მრავალი, ახლავე უნდა ვიღონოთ რაიმე.
ჩემთვის განვსაჯე, ყველას გაგიმხელო, რაც გადაგწყვიტე
და რაც ვიწამე:

შარშან ხომ სცადეთ, თქვენი სიბრყვე ჩვენზე მუქართ
გამოგენატათ,
განგებამ შეძლო თქვენი მოთოკვა, ჩვენ შორის ჩადგა
ლოცვად და ხატად.
ჩაღათა ნოინს ჩვენ რად მოგკლავდით, თათარს ესმოდა
ჩვენი კაცობა,
თქვენ კი უჭკუოდ ეჭვს აყოლილებს, კაცთ კგლა გგონიათ
ბაღლის ანცობა.
ახლა მოვითხოვ, როგორც მთავარი, დიდებულთ შორის
გამორჩეული,
ჩორმაღან ნოინს, ნოინთა მთავარს, მე შემახვედროთ ტყვე
და ეული.
თქვენ რაღა ვითხრათ, მას მოგუყვები, რატომ შეგკარიბე
დიდებულები,
რას ვთათბირობდით, რა დავადგინეთ, რად დავიფიცეთ
წინაპართ ძვლები.
აქ ვისაც ხედავთ, მე მოვიწვიე, მათი თავმოყრა ჩემი ნებაა,
მეფე არა გვყავს, მე ვარ უფროსი, რაც ვთქვი მოხუცის
ამდერებაა.
შენ თქვი ღალატი? ჩვენში ღალატი არცა ყოფილა და
არც იქნება.
როცა ჩორმაღანს მოგუთხრობ ყველას, ღალატი სიბრძნედ
ვარდაიქმნება.

**(მონღოლებს დატყვევებულები გაჰყავთ. იმავე წლის
ადრე შემოდგომაა. ქალაქ ანისის მოედანი. წელზევით**

**გაშიშვლებული, ხელ-ფეხდაბორკილი ქართველი
დიდებულები)**

უმოთა კშპზრი

შეყრა რკინის ჯგარს გექონდა პირობად, ნაცვლად —
რკინის ჯაჭვს გადაფეყარეთ,
მამულის მოვლით ვერ გაგინარეთ, დედლობით მტერი
არ გაგახარეთ.
ჩვენ ჭირსა შიგან მოგვდგავს მაგრობა, მხარში დადგომა,
შველა და ძმობა,
გაჭირვებისას იცნობა კაცი, ღზინში ძნელია ერთგულის ცნობა.
მეამაყებით ჯიშინებო, შეუდრეკელი გქონიათ ნება.
მე როცა წაგვალ და დაგცილდებით, თქვენი კაცობის ეშნი
გამყვება.
გატყობ, დღეს არ გვაქვს არსით საშველი, უფალმა ნუთუ
აიღო ხელი,
ცოდვამ თუ ყველას ერთად გვიწია, ახლად მოხდა თუ
ჭირია ძველი?
მე გარდავსულვარ სიბერის ასაკს, თქვენ კი გკვებავდეთ
უნდა იმედი,
რას მოიაზრებ და გააკეთებ, ლოცვა-მადლია და კაცის
ბედი.
ხელის ჩაქნევა რა ბედენაა, სიცოცხლე მუდამ ბრძოლითა
ფასობს,
თუ აზრი ბორგავს, ერთი ნათქვამი ბეგრჯერ ათასებს
ლახვარს დაასობს.

ჩვენ უნდა ჩვენით ვეცადოთ კიდევ, შემოვგაბრუნოთ
წაღმისკენ ბედი,
მტერს იქით ვუთხრათ, აქეთ რას სცოდავს, სვალისა რა
აქვს გადასახედი.

სარბის თმოგველი

შოთა კუპარო, შენი ნათქვამი, შენი იმედის შესატყვისია,
ზოგჯერ ერთს იტყვი, ათი გამოდის, ზოგი ვერც სვდება,
აზრი რისია.

ჩვენ, განა, რაბე ურიგოდ ვქენით, ბევრი ვიფიქრეთ
და გარდავქმენით,
სადაც ვერ გასჭრი ჩხუბით და რქენით, უნდა შეიძლო
მახვილი ენით.

ჩვენ კი რა გესურდა, გარდა იმისა, გვცოდნოდა ჩვენი,
გვცოდნოდა სხვისა?
ვერ აიტანე, ვერც ავიტანეთ, ვისი მამული ჰქონოდა ვისა.
სამცხის შვილი ვარ, გვარად თმოგველი, მიწყივ მებრძოლი,
გამრჯე და ქველი,
თუ საჭიროა, გაფხდები ხელი, სამშობლოს შვილი, მონა
და მცველი.

ამ მხრივ ჩვენ ბედი ერთი გვქონია, ერთად შევფიცეთ, ასე
მგონია,
ერთად გადაგვხვდეს გადასახადი, რაც მონღოლთაგან
მონაგონია,

მაგრამ ჯერ კიდევ არის იმედი, კუპარო შენ თქვი,
შეგვმატე ძალა,

დაგვიბრუნდება თავისუფლება, ჩვენმა სიმართლემ თუ
გადასძალა.

პარამ ბაბელი

სარგის, ჩვენ ბევრი აგვიტანია, მეტსაც მოვითმენთ
მაშულის წილად,
ეს გასაჭირი, ადრე გადახდილს თუ შეგადარეთ, შეხვედება
ხილად.
მთავარი არის, არავინ გატყდეს, მერე სხვები არ აიყოლიოს,
არ დავიშალოთ, არ ავირიოთ, როგორც სჩვევია გამხმარ
კოლიოს.
მეორეც არის, დაპირებებით ჩვენგან არავინ გადაიბირონ.
უნდა ვილოცოთ ერთობისათვის, გაგვიცხოველებს იმედი მბრონს.

მპარსლან ბაქურცინელი

რაც ანისს ვყრივართ, ერთი რამ მტანჯავს, ჩვენგან
მოითხოვს ფიქრსა და განსჯას.
ჩეტაგ, ვცდებოდე, სიხარულს მომგვრის და ავიტანდი
იოლად დასჯას.
კი არ ვამტკიცებ, მდრღნის ეჭვის მატლი, არას ვუარყოფ,
ჰოსაც-ვერ ვკადრი,
მაგრამ ეჭვებიც ვერ მოვიცილე, რა, როგორ მოხდა,
ერთურთს რომ ვადრი,
კონტას თავს ამერ-იმერთ შეკრება, ბირობა, ფიცო, მისვლა
და ხლება.

წინასწარ არვის არ გაგუშნილეთ, არვინ იცოდა,
რა შეგვეძლება,
გრიგოლ სურამელს ვერ დაგუშაღე, ის ხომ
ერისთავთ-ერისთავია
და შოთა კუბრმა იცოდა ყველა, ეს საქმეც მისი საკითხავია.
სამნი ვიყავით შემზადებულნი, კონტას თავს ვანდეთ
სხვათ დანარჩენებს,
მტერს არ შეეძლო წინასწარ ცოდნა, წინასწარ რაც
არ ვუთხარით ჩვენებს
და მაინც, როგორ უცებ გვიყელეს, ვინ რა იცოდა,
რას ვთათბირობდით?
მიზანიც დავთქვით, ხარკის აკრეფა, თითქოს ამ ხიფათს
წინასწარ ვგრძნობდით.
დასაწყისშივე ასე ვიფიქრეთ, ვინც უნდა გვკითხოს, პასუხი არის.
ჰოდა, იმ პასუხს კითხვები ახლავს, კითხვებს არ გავცეთ
პასუხი მცდარი.
ახლა ესა მღრღნის და მეუბნება, ცვალებადია კაცის ბუნება.
ამ ჩვენ სამიდან რომ დავვცდენოდა, გამოვკვინა
ბრიყული ნება,
გამცემს ნოინი რად დატანჯავდა, შეახვედრებდა ათას წამებას,
არადა, სამნივ აქა ვართ ერთად, როგორც ერთია წმინდა
სამება.
ეს იმას ნიშნავს, ბიწო ნოინმა სხვისგან გაიოგო ჩანაფიქრები,
მაგრამ ვისაგან? — ვერ გავრკვეულვარ, ვერც მოვიშორე
მწარი ფიქრები.

ბრიზოლ სურამელი

ასეთი აზრი ერთობას არღვევს, ჩვენ კი ერთობა შეგკარით
ფიცით,
ვინ რას ფიქრობდა, ვინ რას ამბობდა, უკვე განვსაჯეთ და
ყველამ ვიცით,
ამიტომ ეჭვი უნდა მოიხსნოს, შეწყდეს კამათი და უნდობლობა,
ყველა აქა ვართ დაბორკილები, გვაქვს თაგის დახსნის
შესაძლებლობა.
მათ არ იციან, ჩვენ რას შევფიცეთ, როგორც შევფიცეთ,
ისე მოვიქცეთ,
უნდობლობამ არ დაგფრიოს ხელი და უნებლიე მსგვერბლად
არ ვიქცეთ.
სხვაფრივ ეგარსლანს ვუბასუნებდით, შენ თუ გსურს, ჩვენში
ეჭვი დათესო,
შენზეც იფიქრონ, ეგება, ასე: რატომ თქვი ისე, როგორ
თქვი ესო.

შოთა კუპერი

კაცის გონება ჩიტივით დაფრენს, იტყვი, საიდან დაიტევს ამდენს.
რატომ მიკვირდეს, აზრი ეძებდეს ამოუცნობი ღალატის ჩამდენს,
რომელმაც შექმნა მთელი სამყარო, მოგვცა სიცოცხლე,
რომ გავიხაროთ.
მანვე გვასწავლა ჭირში გაძლება, ცრუ ეჭვებს ქედი
არ მოგუხაროთ.

კარგია, როცა საქმე გადარდებს, რასაც ესწრაფი, უნდა
გიყვარდეს,
ექვსი მიჯნურთა თანამხლებია, თუ არ აყვავდეს და გადაგვარდეს.
ეგარსლანს ექვსი რომ გასჩენია, არ უნდა იყოს დასაძრახისი,
მძებნელში ფეთქავს ცოცხალი გული, არ არის ქვისი
და არცა ხისი.
ხომ შეიძლება, მე ჩემზე ვიტყვი, როცა მივიღე ჩუმი ნიშანი,
მსახური ვინმე სხვა გზით ვატარე და გავაფრთხილე
მონღოლთა ხანი.
არც ის იქნება გამორიცხული, რომ გულუბრყვილოდ
რადაცა მეთქვა,
ისეთი სიტყვა ამოუცნობი, მსმენელს გაეგო ამ გულის ფეთქვა.
ახლა შევხედოთ საქმეს სხვაგვარად, ჯერ კიდევ შარშან
ბაკურცხელი
შინაურ წრეში მიმეორებდა, რომ ვიღაც უცხო, ვენეციელი
ქართველებს ჩუმად ატყობინებდა, მანგუ ყაენის კარებზე მყოფი,
რომ მონღოლებმა უკვე იციან ჩვენი ნაფიქრი და დანაყოფი
და თუ იცოდნენ ჩვენი მზადება, არ სურდათ მოცდა და
გადაღება.
მსტოვრები ჩუმად გაგვინაწილეს, მიწყვი გაეგოთ სად
და რა ხდება.
როცა შეიტყვეს დუმნის თავები, დიდებულები, ერისთავები,
კონტას თავეს ერთად შემოიკრიბნენ, მათთან უნდილად
დანაწავები,
მინვდნენ ღალატის დამდგარა ჯერი, სანამ იარაღს აისხამს ერი.
მოთავავები დაგაპატომროთ, მოღალატეებს გასცრის საცერი,

ახლა აქა ვართ მოთაფეები, უნდათ, წამების ცხრილში
გაგვცხრილონ.
უნდათ გაგვთიშონ, გვალაპარაკონ, რომ გამყიდველი
ჩვენში იხილონ,
თუ არ გავტყდებით, არ ავირევიო, ბოლოს, ეგება,
ვიმდეროთ ღხენით.
ჭირი და ღხინი ძმები არიან, კაცი პოულობს
ტკბილ-მწარე ენით.

მპარსლან ბაჰურცინელი

ვერ დამამშვიდა შოთას ენამა, ვერც სურამელის ჭირში თმენამა.
თუმც ესაღბუნა გამაგებულ სულს, მაღამო მოსცხო
და გულს ენამა,
ეს როგორ მოხდა? — კონტას თავს მყოფნი ჩვენ
დაგვიჭირეს, სხვები კი არა,
სიტყვით დაგვმოძღვრეს, დაგვაიმედეს, თვითონ გაასწრეს,
ჩვენ ჩაგვემწარა.
რაჭის ერისთავს აქ ვერა ვხედავ, ცოტნეს დადიანს, თავად
ბედიანს,
იქნებ, იცოდნენ რას აკეთებდნენ, ღალატიც მათი შემოქმედია?
სანამ არ ვიცი დანამდვილებით, რატომ ვიკვირდეთ, ეჭვები
მღრღნიდეს?
უნდა განვსაჯო, რათა დაფრწმუნდე, რომ უარესი არ
გამოვიდეს.

სარბის თმობველი

იმას ნუ იზამ ბაკურციხელი, უიძედობამ დაგვრიოს ხელი.
შენ შემოგყურებს კახეთ-ჰერეთი, ჩვენშიც პირველობ

ვამბობ გულწრფელი.

დუმანის თავი როცა ვიწოდეს, არა იმიტომ, უნდა იცოდე,
რომ თანამომკეთ მუდმივ უძახო, მათ გვიღალატეს, იმათ

კი სცოდეს.

შენი კარნახით ყიასდინ სულთანს ვაახლეთ მოძმე დიდებულები,
ეგებ, ლაშას ძე დაგითი ნახონ, გადაგარჩინოთ ცოდვებს სულელები.
თუ არ გვენდობი, ჩვენც არ გენდობით, იქნებ, მტრობა

გაქვს ჩაფიქრებული?

სანამ არ ვიცით ჭეშმარიტება, ეჭვებით რატომ ვინეთქო
გული?

ცოტაც ვითმინოთ, წარგზავნილები, სიმართლით აქვე
დაბრუნდებიან.

მოგვახსენებენ, ღრმად გაგიაზროთ, ჩვენი მცდელობა
არ არის გვიან.

მთავარი არის, სიტყვა დავიცვათ, ერთურთი მტერთან
არ ვაგამნილოთ,

ჩვენ მოთმინებით უნდა მოვიგოთ, უფალის მადლი ეგებ ვინილოთ.

უმოთა კუხარი

პირველობისთვის დაგა და ქიშპი არ ახალია, საქმე ძველია.
მზის გულზე ვყრივართ თავ-წელშიშველები, სათქმელი

მაინც არ დაგველია.

ქვეყნის ღალატი არა ყოფილა და არც იქნება ქართველთა
 წესი,
 ასეთი მოგვდგამს უფალის ნება, წინაპართაგან ჩვენში ნათესი.
 მცირე კამათი და უნდობლობა, ღალატად არვის მიუჩნევია,
 ეჭვის ბუზი რომ არ მოგეშვება, ხელს აუქნევ, თუ ასაქნევია.
 მე კარგად ვიცნობ, ვისზეც აქ ეჭვობს დუმანის თავი
 ბაკურცხელი,
 თვითონაც ქვეყნის ერთგული მცველი, მაგრამ ურიგოდ
 ზოგჯერ ფიცხელი.
 თქვენც დაუკვირდით, როდისთვის დავთქვით რკინის ჯვრის
 კარზე შეყრის პირობა,
 განა, გავიდა შეხვედრის უამი, რომ დაგუწუნოთ მოძმეთ
 გძირობა?
 ადრე დაგგტოვეს, შორი გზა ჰქონდათ, შეკრების ვადა
 გულით დაჰქონდათ,
 მათი არ ვიცით. ჩვენი იცინან? იქნებ, დათქმული დროც
 არ მოსწონდათ,
 ერთი-ორი დღე უნდა ვითმინოთ, ზოგი ეჭვები კიდევ ვისმინოთ,
 წუწუნით გული არ გავიწვრილოთ, არ მივიჩნიოთ
 დურბელა ღვინოდ,
 თვითონ ვგარსლან, გინდა თორღვანი, იბატებდნენ დაგვიანებას?
 თუ ვერ იჩქარებ, დროს ჩამორჩები, ასე სჩვევია ქვეყნის შენებას.
 ნიკოფსიდიან რკინის ჯვარამდე რამდენი უძევთ საჯალ-მანძილი,
 ქვეითია თუ ცხენოსანია, უნდათ პურობა, დადლილზე ძილი.
 ახლა ასეც ვთქვათ, დათქმულ ადგილზე მივიდნენ, ნახეს,
 ჩვენ არსად ვჩანვართ,

ჩვენ რომ არ მოგვეწონს დაგვიანება, იმათ თვალებში
რადასა ვგაგართ?

(მონღოლ მცველთა შორის ხმაურია. შემოდის ცოტნე დადიანი ორ მსახურთან ერთად. ნახავს წელზევით შიშველ დაბორკილ თანამეგობრებს. თვითონაც იხდის, მსახურები უბორკავენ ხელ-ფეხს და სწვებთან ერთად ჯდება. ქართველები და მონღოლები ერთნაირი გაოცებით უყურებენ ყოველივეს)

მპარსლან ბაქურცინელი

მე ბევრი მქონდა კიდეც სათქმელი, გონი დამეწყო, ენა
მაქვს ხმელი.
რაც მიფიქრია, რაც მიეჭვია, ღალატის იყო შემწე და მცველი.
ახლა ვუყურებ, ვხედავ, არ მჯერა, რომ არ მატყუებს სმენა
და მზერა —
ვინაც მეგონა ღალატის თავი, მასთან მომიხდა ძმობის სიმღერა.
ცოტნე დადიანს, ვხედავ, ვერ ვხედავ, ნამდვილი არის,
თუა სიზმარი?
აქამდე, ვიცი, ვიყავ ქართველი, რომ არ მომექცა უკუღმა ძმარი?
ჯერ ერთი, მითხარ, რომ ხარ შენ ცოტნე, მე რომ არ
ვცდები, მატყუებს თვალი?
მონგედი ჩვენთან, დაგვიჯექი გვერდით, ჩვენ თუ ვიყავით,
განდი საწყალი.
ჩემ გონებამდე აზრი არ ადის, ხდები მოცილე ჩვენი
სახადის.

ჩვენ ვიტანჯებით, მტერმა გვიყელა, თუცე მოღალატე
ჩვენში არ დადის,
მაინც მეგონა, შენ სხვა იყავი, ბედი მოძმეთა რომ გაიყავი.
ერთბაშად გახდი ერთგულთა თავი, გადავიყარე ზმანება ავი,
მაგრამ ვერ ვხედავ შენთან ბედიანს, რაჭის ერისთავს
მზერა ვერ ვპარი.
იქნებ, აგვიხსნა რა მოხდა თქვენში, ერთობას ხომ არ
გაუჩნდა ბზარი?

შოთა კუპრი

ვეარსლან, ხედავ, შენი ეჭვები, მათი შედეგი, ნაადრეგია,
ვინც თავი იცის და ბოლო ნახა, სათქმელი იმას არ არეგია.
გადაიყარე შავი ფიქრები, ცდებოდი, ბევრჯერ მერე მიხვდები,
გული საგულეს დაგებრუნდება თუ კაცობაზე მტკიცედ იდგები.
შენ დადიანი იხილე მხოლოდ და ეს ჩათვალე ღალატის
ბოლოდ,
დანარჩენები რატომ გგონია ამოსულები პიტნად და ღოლოდ?
ჯერ ცოტნემ გვითხრას თავის სათქმელი, გაუგებრობას
ახსნას სარქველი,
მერე განესაჯოთ ვინ რადა ფასობს, ვინ არის მეგელი, ვინაა
ქველი.

ცოტნე ღაღიანი

ბეგრი სათქმელი არაფერია, სიტყვა კაცისა საქმითა ფასობს,

ფუჭი ისაა არაფრის გამო, მიდის, იმღერის და მიკისკასობს.
კონტრასტაფიდან წამოსულებმა, საკმაო ხანი ერთად ვიარეთ,
ტყის ბილიკებით გადავიარეთ, ერთურთის აზრი გავიზიარეთ.
შეთანხმებულთ მართო ჩვენ არა, ჩვენი მსლებლები

მეტად ხარობდნენ,

სამშობლოს ბედით დამწუნებულნი, თავს მაღლა

სწევდნენ, კაცად გგარობდნენ.

შემდეგ დაგშორდით რაჭის ერისთავს, პური გაგტყეოთ,

გზა დაგულოცეთ,

ხელი დაგარტყით, შესვედრა დაგოქეთ, გამოგეთხოვეთ,

პირზე ვაკოცეთ.

იმერთა მხარე გადავიარეთ, დაგემშვიდობე როცა ბედიანს,

სამოთხის მფლობელს, ვაჟკაცთა აღმზრდელს,

მუნღჩაუგებელს, მხნეს და ბედიანს,

მთლად აფხაზეთი შემოვიარე, შემსვედრო გუნვევდი

დარდის იარებს,

ვერსად წავაწყდი კაცს მოღალატეს, ჩვენ საფიქრალს

რომ არ იზიარებს.

დათქმული დღისთვის შეგკრიბე ჯარი, საბედიანომ მხარს

მოგვცა მხარი,

მე არ მინახავს სხვა სანახავი, გულს საამაყო და გასახარი,

ჯარებით უკან დავლახეთ გზები, ერი გვსვდებოდა

შვეებით და გზნებით.

გგლოცავდა ბავშვი, ქალი, მოხუცი, საგზალს გვატანდა

საკუთარ ნებით,

რკინის ჯვარს მისულთ დაგვხვდნენ რაჭველნი, მთებს
გადმოსულნი ნაბიჯით მგლურით.
უფალის მადლი ერთად ვადიდეთ, ერთობა ვლოცეთ
ღვინით და პურით,
მაგრამ რად გინდა? — ჩაგვმწარდა ყველა, ამბავი
დაგვხვდა თავზე საზარი:
ჩვენი მოძმენი მონღოლთ ატყვევნეს და ჩვენ დროება
დაგვიდგა მწარი,
ბევრი ვიფიქრეთ, რით ძალგვიძს შეველა, მოძმეთა დახსნა,
როგორ და რითი,
არ გვიშველიდა ხმალის მოქნევა, ისრების ტყორცნა,
ცხენთა ჯირითი.
ოცი ათასი და ცოტა მეტი ანისს ქარიშხლად
რომ დაგცემოდით,
ვიდრე თქვენამდე ხელს მოვიწვდიდით, ჯალათთა
ხელით დაეცემოდით.
ჯარით წამოსვლა არ ივარგებდა, ასეთი დასკვნა ჰქონდა
ჩვენს განსჯას,
მონღოლთ ავშლიდით, მონღოლებდნენ ნიკოფსიამდე
ქართველთა დასჯას.
ამიტომ ჯარი გაგუშვი უკან შემოფიცულთა მოთავეობით,
მე კი წამოველ, რომ გამერკვია, თავს რა გადაგხდათ,
ვისი მქობით.
უნდა გამეგო, სად ხართ ტყვეები, ანისის მხარე ძალზე დიდია.
რა იცის მტერმა, თქვენ რას პასუხობთ, სიცოცხლე ძაფით
რაზე ჰკიდია.

ჯერ ასე მითხრეს, შირაკაგანში ჩორმაღან ნონის
უწამებინართ,
შემდეგ ანისში ჩამოყვანილნი, მოედნის გულზე,
შიშველნი ჰყრინართ.
სამაგალითოდ მკაცრადა გსჯიან, რათა დანარჩენთ
დაეცეთ ზარი,
თქვენ სიტყვა-სიტყვით ერთ ზღაპარს ჰყვებით, არ გასჩენია
ერთობას ბზარი,
მაგრამ ფიქრობენ, უახლეს დროში, წამებას უფრო მოუმატებენ,
ხნიერთა ჯანი ვერ გადაიტანს, გაგვთიშავენ და ვალს
დაგვადებენ.
როგორ შემეძლო, თქვენ რომ გიხილეთ, შორიდან მზერით
გული მომეგო?
ერთად ვიყავით, ჩემია ვალი, როგორც თქვენ, ისე პასუხი მეგო.
ახლა აქა ვარ, ჩემი გითხარით, თქვენი განზრახვაც უნდა
ვიცოდე.
რასაც აქ მეტყვით, მქონდეს პასუხად, როგორაც იწვით,
ისე ვიწვოდე.

მპარსლან ბაქურცინელი

შენ, ჩემო ძმაო და მეგობარო, გახდი ქართველთა
ტანჯვის მხილველი,
გულიან გულმა ვერ აიტანა, ჭირის გაყოფა ჩვევა გვაქვს
ძველი.
მე ძალას მმატებს შენი კაცობა, სხვები უჩუმრად მეთანხმებიან,
მუშტად შეკრულნი კლდედ იქცევიან, მწვალებლებს კი
არ დანებდებიან.

მასსოვს, კონტას თაგს შენ მოგვაწოდე, ვისთვის რა
გვეთქვა — აზრი ფხიანი,

დღემდე მას ვაბმობთ და ვიმეორებთ და არ იქნება

სგალეც გვიანი.

სიძართლეს გეტყვი, ერთი პირობა, ეჭვიც გამიჩნდა

ნათქვამის გამო:

ხომ არ იცოდი რა მოხდებოდა, რად გაგვიძწარე წუთი საამო?

ახლა კი ვხედავ, ცუდად ვცდებოდი, გულში რა გეღო,

ვერა ვხვდებოდი.

კაცის ბუნება ეჭვიანია, ზოგჯერ სიფრთხილის ფიქრით

ვთვრებოდი.

არ გეწყინება და მაპატიებ, დროება არის გაუტანელი.

ხან ასე ვფიქრობ და ვანგარიშობ. სხვა თუა ფიცხი,

არა ვარ ნელი.

უმთა კუხერი

უაზროდ რისხვას განსჯა ჯობია, დგომას —

სიჩქარე აუჩქარებლად

ბორბოტს სიკეთე იმით ამარცხებს, რომ სიბრძნე დასდევს

მცველად მხლებელად.

ზოგჯერ გგონია, იცი სიძართლე, გვიან მიხვდები

რომ მწარედ ცდები,

კაცი მაშინ ხარ, თუ ცოდნით იბრძვი და მაცდურ ეჭვებს

არ დანებდები.

ვეარსლან ის თქვი, რაც ყველამ იცის, ზოგჯერ ხარ

ფიცხი და ეჭვიანი,

კარგია, როცა ეჭვს მოერევი და არ იქნები ძლევა გვიანი.
დროა, რომ მოვრჩეთ სხვათა ბრალდებას, არ გაუუჩინოთ
ერთობას ბზარი,
ის, რაც ყოფილა აქ საწუხარი, უნდა ჩავითქვათ, როგორც
სიზმარი.
სჯობს მომაგალი მშვიდად განგსაჯოთ, დრო წარმაგალი
უქმად არ ვზარჯოთ,
დასაფასები უნგად ვაფასოდ და მოსაკვეთი სიკეთით ვტანჯოთ.

ბრიზოლ სურამელი

ძვირად გვიჯდება სიტყვით სიმართლე, საქმით სიმართლე
უფრო მეტია.
გულში ზვირთდება ძველი, ახალი, იბრძვის და ჩემში ვერ
ჩაეტია.
რასაც ვიქადით, რასაც ვიძახით, უნდა შეგვეძლოს მისი კეთება,
სიტყვას რას ვაქნევ თუ გაცუდდება, სიცრუე საქმით
მოიკვეთება.
ჩვენ, ქართველებმა ოდითგან ვიცით, ვის დაბადებით
შეგვკრულვართ ფიცით,
იმას მივყვებით ჩვენი კერიით, ქალით და ბაღლით,
ცხენით და კვიცით.
ახლა ეს ჩვევა რატომ შევცვალეთ, სიკეთე ბოროტს
რად განაცვალეთ?
სამშობლოსათვის სხეული ვტანჯოთ, სულს ზორცი, ძვალი
დავუგოთ კალოდ.

სარბის თმობველი

იმედი არის სიცოცხლის ფარი, ჭირში მყოფები იმედს
მოგვლით.

თუ არ ეცადე, იმედი რაა, გარჯით და შრომით
ცოცხლობს ყოველი.

ხელნაქნეული უკვეა მკვდარი, ნელ-ნელა კვდება შეგუებული,
მიტომ მიხარის თქვენ შორის ყოფნა, აზრიც არა გაქვთ
მოდუნებული.

ცოტნემ შეგვამატა მეტი სიცხადე, სიცხადემ იმედს დასდო
ნათელი,

უფალმა გვიდგნა კვები, აბედი, სულის სიბნელეს —
კაცი-სანთელი.

მე მიხარია რომ არ გამოჩნდა სულდაცემული სიტყვის
მთესველი,

მეამაყება რომ ვარ ქართველი, ქართული მიწის შვილი
და მცველი.

პარამ ბაბელი

მე თქვენ ვისმენდით იქით და აქეთ, ვინ დაიწუნეთ ანდა
ვინ აქეთ,

ვინ დიდ არის ან დიდებული, ვინ ყმად არ ვარგა და
მოქალაქედ.

თუ აქვს სიბერეს რაიმე ფასი, მოთმინებაა მრავალათასი,
ვც ვაჭირვება გადაიტანა, სიბრძნისა არის იმისი თასი.

ჩვენ ტანჯვას ვიტანთ დაბორკილები, ერთ დროს ამაყი
ქვეყნის შვილები,
დღეს აქ ვთათბირობთ და გვემებს ვაწყობთ, განწყობის
ძალით ჭკვიაშლილები.
გვიჯობს, დაფიქრდეთ და გაგიაზროთ, რას მოგვიწყობენ
მონღოლთ ხანები,
დღეს უნდა სვალე წვრილად განგსაჯოთ — სვალ დღეს
არ დაგვრჩეს დასანანები.

**(შემოდის მონღოლთა ნოინი ჩორმაღანი თანმხლებ
პირებთან ერთად)**

ჩორმაღან ნოინი

ჩვენ დავიბყარით რაც მზის ქვეშეთში, ბევრ სამეფოში,
ბევრი ვინ სახლობს,
ჩვენი ვასწავლეთ, მათი ვისწავლეთ, ზოგი გემორჩილებს
და ზოგი გემძახლობს.
ჩვენ, მონღოლებმა, ვიცით კაცობა, სიმართლით თესვა,
სიმართლით ჭედვა,
ერთგულთა დაცვა, მოენეთ დასჯა, ერთგულთ ალერსი,
ორგულთა ხედვა.
დღეს საყაენო განფენილია სად მიწა არის და მზე ანათებს.
ჩინგიზ ხანია მისი მოთავე, ამდაგვარ კოცონს სვვა ვინ აანთებს?
ისე დიდია ჩვენი სამეფო, ყაენებს შორის დაყოფილია,
მათი მოთავე მანგუ ყაენი, მოწყალეა და ხელგაშლილია.

თქვენი მეფის ძე ბატონიშვილი, მანგუსთან არის დასამტკიცებლად,
მონღოლი არის მისი მეგზური და ქართველები თანა

ჰყავს მსლებლად.

სანამ ის მოვა, მე ვარ უფალი, ყველა ქართველი მე

უნდა ვპართო,

ქვეყანა მიტომ დაგყავ დუმნებად და უფლებები

მოგეცით ფართო,

რომ ერთგულები მეგონეთ ჩემი, პირნათელი და

სიტყვის კაცები.

თქვენ ეს ჩათვალეთ მონღოლთ სისუსტედ, ქვეყანა —

იოლდასატაცები.

ახლა მიაბზეს, რომ კიდევ ერთი შეთქმული მდევრებს მოუყვანათ,
თუ ასე არის, არის რომელი, ამბავიც სწორედ მოუტანიათ.

ცოტნე ღაღიანი

კაცის ყურს ესმის ათასი რამე, ზოგი ქორია, ზოგი მართალი.
გადაამოწმო, რასაც გაიგებ, ამიტომ გინდა ქკუა და თვალი.

ის რაც შენა თქვი, სხვებმაც იციან, რა ქვეყნები გაქვთ

დამონებული,

აქ არ მოგყვები ზღაპრის გარჩევას, მაგრამ სურათი რომ

იყოს სრული,

შეგახსენებდი, მონღოლთ ეკუთვნით ღიხთამერეთი, მისი

მიდამო,

ჩემი სამშობლოს ერთი ნაწილი, თვალგახანარი, გულის საამო.

ღიხთ იმერეთი თქვენი არ არის, არცა ყოფილა იქით მონღოლი.

თუ დამიჯერებ, აფხაზთა მხარე, შემართულია, როგორც
ჰოროლი.

ჩვენ უმეფობამ დაგვრია ხელი, მიტომ ვარჩიეთ ომს დაზავება,
ლიხთამერეთი ვერ დავიცავით და ვერ მოვგვარეთ იმერსაც
შვება.

ნებაყოფლობით მიტომ გეყმევით, ამერს ჰქონოდა
მუდმივ მშვიდობა.

სხვაფრივ მამული ვის გაუყვია. ასეთი მოგვკვდამს ძმობა
და დობა.

შენ აქ ამბობდი, რომ საქართველო დუმნებად დაჰყავ
და ისე მართავ.

თუ არ გინახავს კოფო, უღელი, ბორბალი არ გაქვს,
ურემს გამართავ?

კოფო ვარ ურმის, დუმანის თავი, ცოტნე მქვია და
ვარ დადიანი,

შენ რომ მიყურებ, ეგრე სად არის? დრონმა გამხადა მე
დარდიანი,

დაგობორკია დუმნის თავები, ურმის ბორბლები, მოსართავები,
მეურმეობას როგორღა გასწევ, დაიკაბიწო თუნდაც მკლავები?

ჩორმაჯან ნოინი

კაცი, რომელიც მონობას ფერობს, მონად ყოფილა
დაბადებული,

მონღოლებს სხვა გვაქვს მოსაწონები, იმისთვის
ვიბრძვი განულებული.

ჩვენ ქართველებმა ვერ დაგვანახეს, რომ ერთობისთვის
თავსაც დადებენ,
თუმც ქალი იყო მეფე, გარბოდა, წესით გაქცეულს არად
აგდებენ.
თქვენ დაგამარცხეს სვარაზმელებმა, ვინც შიშით
იყვნენ გამოქცეული.
შენი მოძრევის მოძრევის ექვნი მხარდაბორკილი, წამოქცეული?

ცოტნე ღაღინი

შენ ხარ მართალი, ვარ შებოჭილი, მაგრამ ეს ჩემი ნებით ვაკეთე
როგორც გამიჭრა კაცობის ძალამ, ისე გაგჭერი და ისე ვკვეთე.
მე ხომ მონღოლებს არ გადგყრილვარ, ჩემით მოვედი,
ჩემით ვიარე,
ვნახე მოძმენი დანაგრეულები და მათი ბედი გავიზიარე.
თავს იწონებდი, რომ ხარ მართალი, ხარ მტრების რისხვა,
მოყვარის ფარი,
როგორ ვიწამო რიხით ნათქვამი, თუ მზიან ამინდს არქვი
ავდარი?
თუ სიმართლეა, ითქვას სიმართლე, სიმართლე არის
კაცობის ფასი,
შენ კი სიმართლის მოქმელსა და გამგონს, ტანჯვა არგუნე
მრავალათასი.
როცა ჩადათა ნონინი მოკლეს, განა, არ იყო მონღოლთ
მცდელობა,

ქართველებისთვის დაედოთ ბრალი, დაეხშოთ სმენა
და მხედველობა?
რა გამოვიდა? უფალის მადლით, მიხვდით, ქართველებს
დასწამეთ ცილი,
ვინც, შენ მაშინ ჩვენ მხარეს იყავ, სიმართლის მხარეს
დაიდე წილი.
მაგრამ შენ ერთი არა ხარ ერი. თქვენში მრავალი
უკუღმა მსჯელობს,
წაღმა გასაჭედს უკუღმა ჭედავს, თუ მიუთითეს,
ბრაზობს და ხელობს
და ამის მერე გინდათ, ალაძუთს წინ წაიმძღვართო
ქართველთა ჯარი?
ქაჯეთის ციხეს ჩვენ შევასკდებით, თქვენ გამარჯვების
ჩამოჰკრათ ზარი.
ნომ ხარ ვაჟკაცი, სიმართლე გიყვარს, სიმართლისა ხარ
ბადის მქსოველი,
ასეთ სინათლეს სიბნელე ახლავს, სხვაგვარს ვერ ვხედავ
და არ მოველი.
მაც გვეყოფა სასაყვედუროდ, თქვენს გამო ერი უმეფოდ დარჩა,
რუსუდანის ძე სად გადაკარგეთ და მონღოლური ჩააცვით
ფარჩა.
ეგებ, ცოცხალი აღარც კი არის, რაღა ვიფიქრო, აღარც
კი ვიცი,
როცა დავზავდით, ვთქვით ერთგულება, თქვენც ნომ
მოგვეცით კაცური ფიცი?

სად ბოროტება თავად დათესე და სად სიკეთე გაიზიარე,
თუ გინახია ისეთი ერი, მოყვარე იმტროს, შეინდოს მტერი?
მხოლოდ ხოცვა და მხოლოდ ვაება, მონღოლთა არის

ქვეყნად სამზერი.

საქართველოში რა ნახეთ ცუდი, მიმდიდოდით ურმის ტაატიო,
თუ რამე წახდა შეთანხმებაში, ისიც მონღოლთა ქიშპით,

ღალატით

და ახლა გეტყვი, თუ გწამს კაცობა, გაქვს ვაჟკაცობა,

იმისი განსჯა,

მაშ, რატომ გინდა არა იწამო, მოწამე კაცთა ტანჯვა

და დასჯა?

განა, რა სცოდეს ცოდვის შვილებმა, ანგელოსთაგან

ფრთაშესხმულებმა,

რომ მონღოლებმა მიიღოთ ასე, შურით და შარით ადკაზმულებმა?

ჩორმაღან ნოინი

შენ თუ არ იცი, მე კარგად ვიცი, არ დამჭირდება

ხვეწნა, ლაციცი,

ღალატის მიზნით კონტასთავს ისხდნენ და ერგულების

გატუნეს ფიცი.

იმასა ბჭობდნენ, როგორ ჩაეცათ მონღოლებისთვის

ზურგში მახვილი,

როგორ გაეყოთ შემდეგ ნადავლად ჩვენი ქონება,

ცოლი და შვილი.

შენ თუ ხარ კაცი გულით ალალი, იტყვი, ამათთან
რომ ვარ მართალი,
ღირსნი არიან მოგკვეთო მკლავი, ამოგაცალო ენა და თვალი.

შოთა რუხი

ჩორმაღან, ვიცი, ხარ დიდი ხანი, მონღოლთა შორის
აღმატებული,
სიმართლის მთქმელი და უღალატო, შემმართებელი,
გამარჯვებული.

არ დაგჭირდება შრომა და გარჯა, შენ შეგიძლია
ქართველთა დასჯა,
მაგრამ მართალი თუ გაამტყუნე, შენც ხომ ტყუიხარ? —
არ უნდა განსჯა.

კაცი დასაჯო და არ იცოდე, არის მტყუანი ან, თუ მართალი,
თუ მონღოლებმა ასეთი იცით საქმის გარჩევა და სამართალი,
მაშინ ყოფილხართ ცოდვის შეილები, ქაჯების

ძალით ფრთაშესხმულები,
ალაშუთს, ალბათ, ამიტომ შურობთ, დარჩეთ ეუღნი,
კარდაცულები.

ჩვენ, ქართველებმა, სხვაგვარი ვიციო მტყუანის ჩხრეკა,
საქმის ძიება,
გვჩვევია მართლის დასახუქრება, შემცდართა ლოცვა
და პატიება.

ჩვენ კი აქ რა გვაქვს დანაშაული? — დუმნის თაგები,
ერის თაგები,

უჯაროდ მყოფნი, თურმე, ვცდილობდით, წყვილად
გვეთავაშა მონღოლთ თაგები?
ჭკვასაც სჭირდება ძალდატანება, ჯარის გარეშე ომი იქნება?
თუ დაფიქრდები, როგორ რა იყო, პასუხი თავად ჩამოიქნება.

ცოტნი ღაღიანი

მე კარგად მესმის, ჩორმაღან ნოინს, ვინაც სიმართლით
არის ცნობილი,
უთხრეს ქართველნი მონღოლებს მტრობენ, კაცი აღშფოთდა
გულდანდობილი.
მაგრამ მერე ხომ გაიგო თქვენგან, სწავგვარი იყო
თქვენი მიზანი,
არ დაიჯერა? ვერ დაგიჯერებ. მონღოლთ ღალატი ამითა
ვცანი.
მეც ხომ იქ ვიყავ თქვენთან კონტასთავს, ჩვენ ხომ საერთო
გვექონდა თათბირი,
უნდა გვცოდნოდა მოსაგლის ბირი, უხვი არის თუ იქნება
მწირი.
როგორ აგერიდეთ გადასახადი, უკმაყოფილო არაფინ დარჩეს,
ხანებს მივართოვით მისართმეველი, ჩვენ ჩვენი გვინდა,
გლენიც გადარჩეს,
ამაზე ფიქრი თუ ღალატია, თუ ამის გამო კაცი ისჯება,
ხვალ ვინ იკისროს ხარკის აკრეფა, თავს ვინ მოიკლავს
და გაირჯება?

ამიტომ მიჯობს, ამათთან ერთად ალაღმართალი კაცი
დამსაჯო,
ამათ ვინ შეცვლის თქვენ სამსახურში, დაჯდე და ამის
მერე განსაჯო.

(მონღოლები გგურდზე გადიან სათათბიროდ)

ჩორმაღან ნოინი

მოგვითათბირო მონღოლთა ხანებს, ომში ვაჟკაცებს,
დევეგშირთა მგვანებს,
ვისი ხმალიც სჭრის, მტრის დასაჭერად მშვილდი, ისარი
არ დაახანებს.
მე დაფაოკე ამათი რისხვა, იქით და აქით ვარ
მართლის მოქმელი.
თუ რისხვა ვიცი, ვიცი სიკეთეც, გამომიწვდია საზავოდ
ხელი,
ცოტნეს ნათქვამი კიდევ მენიშნა და დამაფიქრებს
სიმაართლის ძალა.
დღეს რა მოიგო ისეთმა მოყმემ, ვინც საზგალიო თასი
დაცალა?
მე, განა, მჯერა თქვენი ფიცის, ყველა ქართველი ჩვენი
მტერია,
მაგრამ თუ არის კიდევ ვაჟკაცი, როგორც ცოტნე გამოურია,
მტერსაც ვენდობი, ვენდობი ცოტნეს, რომელს სცოდნია
თავის დადება,

მისი თავდებით გაბატობთ ყველას, მსურს ამის ყველგან
გამოცხადება.
თუ კაცურ სიტყვას კვლავაც გადახვალთ, თუ რამ შეგნიშე
საექვნიანო,
პირველ შენ დაგსჯი თავდადებულთ, ქკუამახვილო,
ენაფნიანო.
მე დამაფიქრეს შენმა სიტყვებმა, თქვენ რომ დაგხოცოთ,
სხვა გვიერთგულებს?
ყველა ქართველი ჩვენი მტერია, რად გადაგვისხნის
სამოყვროდ გულებს,
ერთი მეორით კიდევ შეგცვალთ, მონღოლთა საქმეს ეს
წაადგება?
მაგრამ ამ დალატს თუ გაბატობთ, თქვენგან სიკეთის
მინდა გაგება,
შევთანხმდეთ უნდა, თქვენი ხომ ვიცა, ჩემიც იცოდეთ
თქვენ განზრახული,
დღეს გაგამჟღავნებ რაში გამართლებთ, რა მქონდა
გულში გადანახული,
თქვენ უმეფობას უნივით მიწყვივ, მეც მირჩევნია, რომ
მეფე გყავდეთ.
ასთან ათახჯერ ზავის დადებას, ერთი იყოს და
მასთან დაგზავდეთ.
თქვენი მეფის ძე ხაკანთან მყოფი, არავინ იცის არის
ცოცხალი?
ეგებ, ველაცამ აუგო წერა, ეგებ, თავისით მოკვდა საწყალი,

მაგრამ რომ გყავდათ მეფის მემკვიდრე, ყიასდინ
სულთანს მიბარებულნი,
ჩამოიყვანეთ, უფლებას გაძლევთ, თუ დაწყენარდება
მშფოთვარე გული.
მე მას მივიღებ ქართველთა მეფედ, დასამტკიცებლად
ხაკანთან წავა,
თქვენც დაშვიდდებით, დაგაკვირდებით, ამასობაში ხომ
ხანი გავა.
ეგებ ვიგუოთ ჩვენ ერთმანეთი, არ გაგაფუჭოთ ტკბილი
მწარეთი,
თუ ერთად ყოფნა დაგვყვება ბედად, ერთი გვყოლია
მფარველი ღმერთი.

(მონღოლები ქართველებს ათავისუფლებენ და მიდიან)

უოთა კუპრი

რომელმა შექმნა მთელი სამყარო, სინათლის მფენი,
გულგასახარო,
იგივ მფარველობს ქართველთა მოდემას და სოფელს
ვუთხრა რა ცუდი ხარო?
საოცარია ბედის ტრიალი, დღეს მზე ანათებს სნიფთა ციალით,
ხვალე უკუღმა დატრიალდება, იტყვი რაც იყო, განდა ტიალი.
ჩვენ ცოტნეს მოსვლამ გვიცვალა ბედი, დედა ვულოცოთ
და შემოქმედი,

დღეს ასეთია უფალის შადლი, გვეტყვის ყოველი ამის
შემხედი.
რაც მონდა, იმას ვერ გავექცევით, სიტყვის შენახვა საქმეა
ქცევით,
ჯალაბთან მიხვალთ, გულს დაიწყნარებთ და მერე
ერთურთს ეწვევით წვევით,
ეგებ, ის აზრი, რაც ჩვენ გვტანჯავდა, სხვაგვარი
სახით ჩამოყალიბდეს,
სამშობლოსათვის თავის დადება, ფიქრით გამდიდრდეს,
არ გაღარობდეს.
მე კი, მე ხანი დამიდგა ძნელი, სიცოცხლეს ახლავს
სიბერის ბნელი,
ბერად შედგომაც მიტომ მინდოდა, მოგჭამე
ბრძოლის წუთისოფელი.
ახლა კი დროა, ვიზრუნო სულზე, მნათობზე ფიქრით
წრეგადასულზე,
წმინდა ადგილებს ფეხით მოვივლი, თქვენ ჩემზე იტყვიო,
როგორც წარსულზე.